

C'HOARIVA BREZHONEK

Pemp pezh-c'hoari berr

Skridoù Breizh — BREST

F. Lale' hum

PEMP

PEZH-C'HOARI BERR

Diocèse de
Quimper & Léon
Evêché de Kersanton & Léon

Document numérisé en 2016

10698

C'HOARIVA BREZHONEK 13

AN DIV ZREMM

gant LANGLEIZ

E-TAL AR POULL

gant Y. V. PERROT

AN DAKENN DOUR

gant Jarl PRIEL

FOSTUS AN DOKTOR DAONET

gant Roparz HEMON

(hervez pezh-c'hoari Chr. Marlowe)

TORFED AR FRER JUNIPER

gant H. GHÉON

(troet gant Jakez Riou)

Skridoù Breizh — BREST

892.
682
CHD

LANGLEIZ

AN
DIV
ZREMM

*Pep gwir e-kêñver
ar c'hoari
an treñ
ar moulañ*

mîret strizh

TUD AR C'HOARI :

MALO DREAN
AR VAMM
ROZEN PAVEK
MARIA GOZH

AN DIV ZREMM

DIVIZ 1

MALO, E VAMM

MALO (*ne weler ket e zremm da gentañ*)

Mamm, pelec'h emañ ar melezour ?

AR VAMM

Ne vern ket deoc'h, va faour kaezh paotr !

MALO (*o treñ dabet an dud e zremm losket*)

Pelec'h emañ ar melezour ?

AR VAMM

Arabat deoc'h ankounac'haat, Malo, eo hiziv ar wech kentañ ma savit a c'houde ur miz !

MALO

Ya, m'hen goar. Arabat din ankounac'haat eo an deiz kentañ ma savan a c'houde m'on bet losket ha dizremmet gant an tangwall.

AR VAMM (*evit ma tayo*)

Malo !

MALO

Arabat din ankounac'haat...

AR VAMM (*goustadik*)

Na chomit ket re bell war vale, Malo. Kit da gousket abred !

MALO

Da gousket, ...da goll gant ar c'housk, mar gellan, sonj va c'haezh dremm euzhus !... pelec'h emañ ar melezhour ?

AR VAMM

N'ouzon ket.

MALO

N'ouzoc'h ket, n'ouzoc'h ket !... Va Doue ! Hag ez on 'ta ken losket, ken dizremmet, ken vil-se ?

AR VAMM

Va faour kaezh Malo !

MALO

Chom a rit mut. Ne lavarit ket nann. Echu eo 'ta ar vuhez evidon... Koulz eo din mervel neuze !

AR VAMM

Malo !

MALO

N'ho pet ket aon. Mervel evit ar bed hepken, mervel evit ar re all, an hini am eus karet, ...ne lavaran ket se evidoc'h, rak C'hwi a zo va Mamm !

AR VAMM

Ne gomprenan ket.

MALO

Eo ! Eo ! Kompren a rit ! n'eo ket ret distagañ hec'h anv.

AR VAMM

Perak lavarout traoù ken trist, Malo ? Ha n'oc'h ket, Rozen Pavek ha c'hwi, grataet an eil d'egile ?

MALO

Grataet omp bet. Ya !

AR VAMM

Ha n'eo ket deuet Rozen Pavek d'ho kwelout bemdez pa oac'h klañv, o c'houzañv hag o krenañ gant an derzhienn ?

MALO

Deuet eo war ho koulenn. Ya !

AR VAMM

Ha n'he deus ket graet evidoc'h kement hag e tlee ober ?

MALO

Kement hag e tlee ober. Ya !

AR VAMM

Malo, perak 'ta lavarout komzoù evel hoc'h eus graet ?

MALO

Perak ! Pelec'h emañ ar melezhour ?

AR VAMM

Malo ! (*Malo a chom mut*)... Perak n'eus ket fellet deoc'h he gwelout, bremañ m'oc'h gwelloc'h ?

MALO

Bremañ m'ouzon pegen vil on !

AR VAMM

Na lavarit ket se, Malo... N'eo ket ret d'un den bezañ ken brav-se, gant ma vo kalonek !

MALO

Bezañ brav ! n'eo ket an dra a c'houlennan...
Tremen hepken hep ma vefe sellet ouzhin gant euzh.
Pa oan evel an holl dud, me kennebeut ne ouien
ket pegen trist eo, trist da vervel, bezañ vil evel ma
'z on bremañ, bezañ ur spontailh, evit ar re all.

AR VAMM

Malo n'oc'h ket...

MALO

Pa 'z in bremañ en ur vodadeg bennak, e chomo
mut an dud o sellout ouzh va dremm, o sellout
ouzhin en ur dreñ o fenn evel mar n'o defe ket
gwelet va vilder. Koulskoude, koulskoude, hep ober
van a netra, int a sello ouzhin, int a sello gant
doñjer, int a welo va vilder, ha va vilder a lazho o
levenez.

AR VAMM

Malo, va mabig paour, n'oc'h ket ken losket-se !

MALO

Pelec'h emañ ar meleour neuze ?... (*Ar vamm ne
respont ket.*) Paour kaezh Rozen Pavek ! Perak ez
omp bet grataet an eil d'egile ? Mamm, ankou-
nac'haet em eus an traoù a zo bet pa oa klañv va
fenn gant an derzhienn. Ha gwelet eo bet va dremm
losket gant Rozen ?

AR VAMM

Biskoazh seurt goulenn !

MALO

Me 'm eus ur soñj.

AR VAMM (*na oar petra respont*)

Nann, n'he deus ket bet gwelet.

MALO

Gwell a se ! Evel-se da vihanañ n'he devo ac'hanon
nemet ur c'houn eürus.

AR VAMM

Pardonit d'ho mamm, Malo. Gaou am eus lavaret
ar wech-mañ. Eo, eo ! Gwelet he deus Rozen Pavek
ho penn gouliet pakèt a lienennoù, ha zoken poket
he deus dezhi, o tifronkañ hag o leñvañ.

MALO

Poket d'am dremm ! A baour kaezh Rozen !...
Gwelet he deus va dremm ha n'he deus ket bet
spont rason !... Allas ! Truez ouzhin he deus bet
hepken, un druez karantezus marteze, truez avat...
ha ne c'helle ket bezañ a-hend-all !... Nann, ne c'hell
ket mui Rozen va c'harout evel gwechall !

AR VAMM

Ur pec'hed eo soñjal evel a rit !

MALO

N'eo nemet ar wirionez, siouazh ! Ne c'hell ket
mui va c'harout evel agent !

AR VAMM

Koulskoude...

MALO

Ne c'hell ket mui evel gwechall. (*Dezhañ e-unan*).

MALO

Paour kaezh Rozen !

AR VAMM

C'hwi 'wel !

MALO

Met n'eo ket ganti eo c'hoarvezet an dra... ganin-me eo.

AR VAMM

Ar pezh ho pefe graet c'hwi, Rozen Pavek hen gray.

MALO (*gotide bezañ chomet digomz ur pennad hir. O sellout e daoulagad e vamm*)

Mamm, ur wech c'hoazh, e fell din gouzout emañ eürus.

AR VAMM

Ha neuze ?

MALO

Ha neuze, peogwir ne c'hell ket mui Rozen Pavek bezañ eürus ganin, me 'oar ar pezh am eus d'ober.

AR VAMM

Penaos e...

MALO

Pelec'h emañ ar meleziour ? (*Gant dic'hoanag*)... C'hwi 'wel, ne vern ar wirionez, e fell din gouzout... Me 'sonj bremañ en unan na lavaro ket gaou din... Ez an betek ar puñs !

AR VAMM

En anv Doue !

MALO

Nann, traoù 'zo na rin ket... Meleziour an dour, avat, hennezh n'eo ket kollet ! (*O c'hoapaat*). Nemet ma vefe sec'h ar puñs.

Daoust d'ho meleziour « kollet », ha krediñ a rit n'eus ket mui a zour er-maez ?

(*Ar vamm ne respont ket*).

Mat eo 'ta ! Ez an pelloc'h da welout va dremm nevez !

AR VAMM

Mont er-maez, klañv evel oc'h bet !

MALO (*c'hwerv*)

Ez an da sellout ouzh va dremm kakous.

DIVIZ II

AR VAMM (*hec'h-unan, gant un huanad*)

Va faotrig... !

DIVIZ III

MARIA, AR VAMM

Maria a zeu tre dre an nor chomet digor

AR VAMM (*souezhet*)

Hama ! C'hwi eo, Maria !

MARIA

Ya, me eo, gant an avel yen. (*Serrin a ra an nor*).
Daoust d'an heol nevez splann ha gwenn, me 'm
eus anoued em divhar evel mar n'em befe ket dil-
had war va c'horf kozh... C'hoari a ra an avel gant
he faotr hiziv...

AR VAMM

Spontet on bet. N'em boa ket ho klevet o tont.
Tanav eo an avel, ya ! Tostait, da dommañ ouzh
an tan. (*Kempenn a ra an traoù*).

MARIA

Ne vern... Mat an traoù evel-se, Anna ! N'on ket
evit chom pell amzer. Ne oan deuet nemet da c'hou-
lenn penaos emañ ar bed bremañ gant Malo Drean.

AR VAMM

Gwelloc'h eo ar bed gantañ.. Gwelloc'h eo, ya...
gwelloc'h.

MARIA

Ra vezo Doue binniget. Re drist e vefe ma vefe
chomet mac'hagnet.

AR VAMM

Nann, ne chomo ket mac'hagnet.

MARIA

Gouzañvet en deus a-walc'h evit bezañ adarre
evel ar re all !

AR VAMM

Ya, gouzañvet en deus a-walc'h !

MARIA

Erfin, echu eo bremañ !

AR VAMM

Echu eo, ya !

MARIA

Hag e zaouarn, hag a oa bet ken gouliet ?

AR VAMM

Echu eo... Kreñv e vo evel gwechall, daoust de-
zhañ, evit ar mare, bezañ gwanoc'h eget ur bugel...
erfin, echu eo... Echu eo da vat.

MARIA (*o sellout ouzh ar gwele goullo*).

Krediñ a raen e oa hennzh gwele Malo ?

AR VAMM

E wele eo, ya !

MARIA

Penaos, savet eo Malo Drean, hag aet da vale ?

AR VAMM

Aet eo da glask er-maez an heol nevez. Met gor-
tozit-eñ ganin. Skuizhañ 'ray buan, 'm eus aon, ha
ne zaleo ket da zont en-dro.

Azezit ouzh an tan.. tostait, Maria.

MARIA

Ne zaleo ket sur... pe souezhet e vefen, rak kriz
eo an amzer evit ur paotr bet klañv. Ken kriz hag
evit ar re gozh. (*Tostaat a ra ouzh an tan*).

AR VAMM

Malo en doa lakaet en e benn mont...

MARIA

Ne vern, mar deo pareet.

AR VAMM

Pareet eo. Ya, pareet. (*Tevel a reont*).

MARIA (*hep ober van a netra*)

Hag e zremm ?...

AR VAMM

Paour kaezh Malo !

MARIA

Trist eo, trist !

AR VAMM

Ya, trist eo ! (*Chom a reont mut adarre*).

MARIA

Ha gwelet hoc'h eus Rozen Pavek a c'houde gwerso ?

AR VAMM

He gwelet em eus, n'eus ket pell amzer.

MARIA

Ne da ket mat an traoù ganti !... (*Ur mare c'hoazh e chomont mut*).

Abaoe tangwall Kerbosen... N'hoc'h eus ket sellet ouzh he dremm ? He daoulagad debret gant an derzhienn, he divoc'h rozik ? N'hoc'h eus ket he c'hlevet o pazañ ?

AR VAMM

He c'hlevet em eus, gwir eo.

MARIA

War a lavarere, serret he deus tommder hag anoued e nozvezh an tangwall, ha bremañ ez a war wanaat a zeiz da zeiz, o pazañ evel ma vefe roget gant ur gwall gleñved. War a lavarere... war a lavarere... Klañv eo, klañv evel m'eo bet he c'hoar Gwenola...

AR VAMM

O, evelato !

MARIA

Tud a lavar zoken... (*E klever trouz botoù er-maez*).

AR VAMM

Selaouit ! Malo eo... !

DIVIZ IV

MALO, MARIA, AR VAMM

Malo a zeu tre

MALO

Malo eo, ya ! Hag evitañ da vezañ Malo, n'ho pet ket spont avat... Malo, Malo Drean... peogwir eo va anv c'hoazh daoust d'am dremm nevez ! (*Da Varia, o c'hoarzhin kriz*). Sellit ouzhin !

MARIA

Evel-se, Malo, pareet oc'h.

MALO (*c'hwerv*)

Pareet on ! Pareet on ! Ha sellet hoc'h eus ouzh va dremm ? E-kreiz va dremm, ha gwelet hoc'h eus va diweuz, ruz ha fresk n'eus ket pell evel roz-ki, bremañ drailhet ha disneuz ? Pareet on ! Ha sellet hoc'h eus ouzhin, Maria, ouzh va fenn, ouzh va dremm vraouac'hus... dizremmet ? Ya, gwir eo, pareet on, mar deo bezañ pareet bevañ evel ul loen e-barzh e doull, ur c'hakouz kuzhet en e gorn, ha na c'hell ket mont er-maez hep spontañ ar vugale vihan hag ar merc'hed.

Pareet on... nemet ez on bremañ va-unan-penn, va-unanikoc'h eget un den marv. Rak an hini a zo marv, ez a an dud da weladenniñ e vez !

MARIA (*na oar ket petra respont*)

Evel-se, Malo, e oac'h o klask er-maez an heol nevez, an amzer gaer, daoust m'eo yen ha kriz an avel c'hoazh, hag an heol klañv e galon.

MALO

An heol n'eo ket ken klañv e galon ha va c'halon-me. Nann, ne glasken ket er-maez an heol nevez, ...an Nevez-Amzer ! (*C'hoarzhin a ra*). Hag ur penn da glask an heol am eus ?

MARIA

Malo !

MALO

N'eus ket a Valo. N'eus nemet mallozh !
Va Doue !..

MARIA

Selaouit, Malo, ne vern d'un den bezañ ken brav-se gant..

MALO

Gant ma vo kalonek... Lavaret eo bet din dija !

MARIA

Ne vern rusk ur wezenn mar deo yac'h ha yaouank he c'halon !

MALO

Ya, ne vern rusk ur wezenn, rak ur wezenn n'he deus ket a boan, hi. (*Chom difiñv a ra e korn an oaled, stouet e dal*).

AR VAMM

Me 'm eus d'ober er-maez ; ha ne fell ket deoc'h dont ganin, Maria ? (*Izeloc'h, da Varia hepken*). Deuit ! Re nevez eo e walleur c'hoazh. Poan en deus ouz ho kwelout.

DIVIZ V

*Al levr-c'hoari a chom didrouz ha goullo,
nemet Malo kuzhet en e gorn.*

MALO

Doue mat ! Petra am eus graet deoc'h evit bezañ kastizet ken kriz-se ?

A, perak on bet er-maez e nozvezh an tangwall, e-lec'h kousket sioul em gwele pluñv : kousket, pe ober van da gousket, da vihanañ. Ne vefen ket ken gwallc'hus bremañ... Ha kompren a rez, paotr diskiant, Malo Dreañ ar foll, kollet ec'h eus da vuhez !

Nag ur brav a zen ! Te a c'hell bragal bremañ, e-kreiz plasenn an iliz ! (*C'hoarzhin c'hwerv a ra*).

...Ya, nag ur brav a baotr yaouank gant e groc'hen nevez !

N'ouzon ket mui ar pezh a lavaran... va Doue, va Doue ! Ha ret eo din ivez koll va fenn goude va dremm ! Gwall aozet en a-walc'h evel-se koulskoude ! Ha c'hoazh pa ne vefe nemet va c'horf... met n'eo ket em c'horf, siwazh, hag e c'houzañvan ar muiañ ! ..Rozen Pavek !

Salver binniget ar bed, sellit ouzh va dremm, c'hwi ivez ! Ha nac'h a c'hellit va selaou pa c'houlennan diganeoc'h hepken reiñ d'am muiañ-karet kement a eürusted en he buhez hag em eus-me a dristidigezh em hini ?

Ya, va-foaniou, me a vevfe ganto c'hoazh a galon vat, ma vefe Rozen eürus, hi da nebeutañ, ...eürus, ..ha gant un all e vefe...

Neoazh...

(Azezañ a ra ouzh an daol gant dic'hoanag, e zremm en e zaouarn).

Gant un all !...

DIVIZ VI

ROZEN, MALO

Rozen a zeu tre

ROZEN

Malo !

(O klevout e anv, Malo a sav hag a dro e benn. Kerkent gwelet Rozen, avat, e souch adarre e zremm en e zivrec'h).

MALO *(hep fiñval)*

Perak oc'h deuet ?

ROZEN

Malo !... me eo ! Perak kuzhat ho tremmig kaezh?... Ha n'oc'h ket mui va fried da zont ?.., Malo, sellit ouzhin !... Malo, respontit din !.. Diskouezit din ho tremm !

MALO

Dizremmet..

ROZEN

Tavit, Malo !

MALO (sevel a ra e benn hep sellout ouzh tu Rozen chomet a-dreñv d'e gein).

Perak tevel war ar pezh 'zo gwir ?... Kit kuit, Rozen !... Lezit ac'hanon ! re walleürus on !... *(Rozen a flourik e vlev)*. Karet hoc'h eus un dremm laouen, roet hoc'h eus din ho ker d'ar mare ma oan un den all, ha n'eo ket ar spontailh on deuet da vezañ... ar spontailh ez on bremañ. Kollet em eus va dremm. Ne chom war va eskern nemet kig distumm. Kollet em eus ar gwir da vezañ ho pried.. Kit kuit, Rozen... Pedit evidon... panevet Doue, en em lazhen !

ROZEN

Malo !

MALO

Panevet Doue !... N'ouzon ket mui adarre petra lavaran... Pardonit din, Rozen, met... kit kuit ! Fellout a rae din... Re abred eo, avat, re abred, ha, dreist-holl, re wan on. Kit kuit. Skrivañ a rin deoc'h ar pezh na c'hellan ket lavarout dre c'henou !

ROZEN

Perak ne lavarfec'h ket din dre c'henou kement a fell d'eoc'h skrivañ ? Troit ho penn, Malo. Savit

ho penn karet ! (*Malo ne fiñv ket*). Ne fell ket deoc'h e welfen ho kloaziou ?

MALO

Na liv va dremm dizremmet ! (*Rozen a baz hag a baz c'hoazh*). Gant ar paz emaoc'h ?

ROZEN

N'eo ket kalz a dra !... Sellit ouzhin, Malo ! (*Flou-rikat a ra adarre e benn stouet*) Sellit ouzhin !

MALO

Fellout a ra deoc'h gwelout va dremm ? Va dremm dizremmet... Fellout a ra deoc'h gwelout ?... Fellout a ra deoc'h ?... Sellit 'ta (*Treiñ a ra e benn daveti, en ur sevel*). Sellit ouzh va dremm !

ROZEN

Va Doue !

MALO

Sellit ouzh va dremm, Rozen !

ROZEN

Me ho kar, Malo !

MALO

Sellit ouzh va dremm !

ROZEN

Perak c'hoari gant va c'halon ?

MALO

Sellit ouzh va dremm !

ROZEN (*tost da leñvañ*)

Malo !...

MALO

Sellit ouzh va dremm, Rozen, sellit ouzh va dremm ! (*Rozen a baz o treiñ he fenn*). C'hwi a wel, c'hwi a wel... Ne c'hellit ket sellout div wech ouzh va dremm hep treiñ ho penn ! (*Mont a ra, evit kuzhal e from, da dommañ e zaouarn o krenañ ouzh an tan*).

ROZEN

Nann, Malo, n'eo ket ho tiweuz losket a ra keuz din, met ar c'homzoù o deus-int distaget. (*Malo a chom mut*). Malo, deuet on d'ho kwelout evel agent !

MALO

Traoù eürus a zo bet. Traoù fall a zo bremañ. Kit kuit, Rozen !

ROZEN

Malo !... Perak ne zeufe ket an amzer eürus endro ?

MALO

Perak ? A, c'hwi ivez, e c'houlennit perak, pa ouzoc'h mat !... Penaos e c'hellfec'h-c'hwi va c'harout bremañ, pa n'em eus me va-unan nemet donjer rason ?... Kit kuit. Na chomit ket pelloc'h en ifern-mañ !

ROZEN

Eo, Malo, ganeoc'h e karfen chom da viken, peogwir ez oc'h klañv, peogwir ez oc'h gwalleürus. Chom a rin d'ho frealziñ.

MALO

Dre druez ! N'em eus ket ezhomm eus ho truez !

ROZEN

Malo !

MALO

Dre druez ! Ya, evit se eo ne fell din e chomfec'h !

ROZEN

N'eo ket gwir, Malo ! Dre garantez !

MALO

Nann ! Ganin-me eo echu ! Kit kuit... C'hwi a c'hello c'hoazh, marteze, bezañ eürus... Gant unan bennak... un deiz da zont.

ROZEN

Malo !.. (*Hi a baz*). Malo !... Ha gwir eo ? N'hoec'h eus biskoazh va c'haret, pa gomzit evel ma komzit !

MALO (*dezhañ e-unan*)

A, siwazh !

ROZEN (*kuñv*)

Poan vras a rit din !

MALO (*kuñv d'e dro*)

Kit kuit !..

(*Klevout a reer mouezh ar vamm o c'hervel er-maez*).

MOUEZH AR VAMM

Rozen !... Ha c'hwi a zo aze ?

ROZEN

Ya, moereb Anna !

MOUEZH AR VAMM

Emaon war dro al loened. Ha ne c'hellfec'h ket

mont da di Janed Digabell da glask an dorzh vara he deus poazhet evidon gant he fornad ?

ROZEN

Ez an d'he c'hask a galon vat ! (*Da Valo*). Ez an... betek tuchant, Malo ! (*Malo ne respont ket*). Betek tuchant, Malo.

MALO (*hep mall*)

Betek tuchant !

DIVIZ VII

Rozen a ya kuit.

MOUEZH AR VAMM

Aet eo kuit Rozen Pavek ?

ROZEN

Ya, aet eo kuit.

MOUEZH AR VAMM

Deuit amañ, Malo !... Nann !... Chomit ! Me eo a yelo, peogwir emañ an avel yen o c'hwezhañ e pep tu dre amañ, hag oc'h ober reklom en-dro din.
(*Trouz a glever*).

DIVIZ VIII

AR VAMM, MALO

Ar Vamm a zeu tre

AR VAMM

N'hon eus ket kalz a amzer kent da Rozen dont en-dro. Pardonit din, va faour kaezh paotr, peogwir e

komzin deoc'h buan hag en ur ger berr. N'on ket, siwazh, evit rein deoc'h keloù laouen ! Malo, ha sellet hoc'h eus ouzh dremm Rozen Pavek ?

MALO

Perak komz anezhi c'hoazh ?

AR VAMM

Ha gwelet hoc'h eus pegen bras ha lugernus e oa he daoulagad, enno tan an derzhienn ?... Ha gwelet hoc'h eus pegen roz e oa he divjod treut, ha disliv ha diwad he daouarn ?

MALO

Ha neuze ?

AR VAMM

Ha n'hoc'h eus ket he c'hlevet o pazañ ?

MALO

Marteze...

AR VAMM

O pazañ sec'h.

MALO

Marteze...

AR VAMM

Marteze... evel he c'hoar...

MALO (*enkrezet a daol trumm*)

Mamm !

AR VAMM

Marv gant ar gwall gleñved.

MALO

Tavit !

AR VAMM

Ar c'hleñved a zebr ar skevent.

MALO

Va Doue ! va Doue ! (*Ur pennad digomz*). Ne oa ket klañv miz 'zo !

AR VAMM

Ne oa ket klañv c'hoazh, marteze, betek nozvezh an Tan. Peurliesañ, siwazh, an dud yaouank ne vezont ket klañv pell amzer !

MALO

Mamm !

AR VAMM

Va faour kaezh Malo ! Gwenola Pavek, hag hi a zo bet pell war he gwele ?

MALO

Rozen Pavek klañv ! Rozen Pavek klañv evel he c'hoar ! Klañv da vervel, marteze ! N'eo ket gwir, mamm. Ne c'hell ket bezañ gwir !... Piv en deus lavaret deoc'h ?

AR VAMM

Ne vern... selaout !

(*Klevout a reer pazañ er-maez*).

MALO (*torret e nerzh*)

Mantrus !

(*Pazañ a glever adarre*).

Rozen Pavek klañv... va fried !

AR VAMM (*oc'h aspediñ, a vouezh izel*)

Malo... Setu-hi o tont en-dro ! Malo, daoust ma ka-

ran Rozen Pavek evel va merc'h, ne gemerot ket da bried ur plac'h barnet d'ar marv !

MALO

Ho komzoù a oa tuchant : « Ha n'oc'h ket mui grataet an eil d'egile ? »

AR VAMM

Malo ! Deuit ganin ! Na chomomp ket amañ da gomz... Setu-hi o tont ! Ne vo ket ho ker diwezhañ, Malo ! N'hoc'h eus ket ar gwir da zimeziñ ganti... Ur plac'h barnet d'ar marv !

MALO

Grataet omp. Ho komzoù e oa tuchant, va c'homzoù-me e vo bremañ.

AR VAMM

Malo, ne vo ket ho ker diwezhañ ! (*Malo a chom mut*).

(*A-greiz-holl, en ur vont kuit*). Hama ! Lavarit 'ta dezhi ar pezh a garot... Peogwir e vo marv a raok an dimeziñ !

MALO

Mamm !

DIVIZ IX

Malo a ya adarre da dommañ ouzh an tan.

MALO

Marv... a-raok an dimeziñ..

DIVIZ X

ROZEN, MALO

Rozen a zeu tre.

ROZEN

Setu ho torzh vara, va moereb. E pelec'h hen lakaat ?

MOUEZH AR VAMM

Lezit anezhi war ar skaoñ, paket en tamm lien gwenn a zo e korn an daol !

Trugarez.

ROZEN (*kempenn a ra an traoù*)

N'eus ket peadra !

Bremañ, Malo... (*Krenañ a ra he mouezh*)... Ret eo din mont, ...mont kuit da viken.

MALO

Paour kaezh. (*Dezhañ e-unan*) ..Klañv !

ROZEN

Ret eo din mont hep ur ger a garantez,... evel ur baourez ma 'z on, peogwir em eus kollet ar galon a garen.

MALO

Rozen !

ROZEN

Evel ur baourez... o c'houlenn diganeoc'h aluzon ur ger tener kent dezhi mont kuit. Ya, emañ evel ur baourez o klask he bruzunenn vara, ...o klask evit netra.

MALO

Rozen !

ROZEN

Ne c'hellan ket mont evel-se, Malo, hep ur ger,
hep ur sell a garantez !

MALO

Rozen !

ROZEN

Ne c'hellan ket mont ! (*Kuzhat a ra he fenn en
he daouarn, ha da bazañ*). Ne c'hellan ket mont !
(*Malo he red da azezañ*).

MALO

Rozen, va selaouit !

ROZEN

Pardonit din, Malo. Ma pazañ, n'eo ket kalz a dra.
(*Pazañ a ra*). Serret anoued am eus. (*Pazañ a ra
adarre*). Pardonit din, Malo, ma pazañ, ...ha ma n'on
ket aet kuit c'hoazh ! (*Chom a ra, stouet he fenn en
he daouarn*).

MALO

Rozen ! Na bazit ket mui. Perak ne sellit ket ouz-
zhin ?... Leñvañ 'rit, Rozen, leñvañ, 'rit ? Ha me eo
am eus graet glac'har deoc'h ? (*Dezhañ e-unan*).
Deoc'h-c'hwi, va muiañ-karet barnet d'ar marv ! (*Da
Rozen*) Me eo am eus graet glac'har deoc'h, me hag
am befe karet reiñ d'ho kalon dudi ha joa hepken...
Leñvañ 'rit c'hoazh ! (*Kuñv*) Sellit ouzhin, Rozen,
sellit ouzhin !

ROZEN

Ne leñvan ket (*Malo, a flourik he fenn*).

MALO

Savit ho penn karet. Perak e leñvit, Rozen ?... Sellit
ouzhin !

ROZEN (*Kuñv, o sevel he fenn*)

Gouzout a rit, Malo, perak e leñvan !

MALO

Rozen !

ROZEN

Ma vefen bet dizremmet, me, ha n'ho pefe ket ke-
meret ac'hanon da bried, Malo ? Ha n'ho pefe ket
va c'haret evel agent ?

MALO

Rozen !

ROZEN

Neuze, Malo, penaos e c'hellit lavarout...

MALO

Va Rozen-me !

ROZEN

Malo !... Va fardon a c'houlennan diganeoc'h mar
n'on ket bet mat a-walc'h evidoc'h, ...mar em eus
graet deoc'h an disterañ poan..

MALO

Rozen !

ROZEN

Met, Malo, na lavarit ket din mont kuit ! Na lava-
rit ket din pellaat ! Na lavarit ket din... (*Pazañ
a ra*).

MALO

Tavit, Rozen, me eo a c'houlenn diganeoc'h va far-
don ! Klañv eo bet va fenn gant ar reuz. Kollet em

Y. V. PERROT

E - TAL
AR
POULL

*Pezh-C'hoari fentus en un arvest
skrivet pemp kant vloaz 'zo,
kempennet diouzh doare an amzer vremañ*

TUD AR C'HOARI :

JALM
JABEL
JAKETA

E-TAL AR POULL

*An traoù a dremen e-kichen un ti war ar maez,
e-tal ur poull.*

DIVIZ I

JALM

JALM (*e-unan*)

Ma n'eo ket un druez. Nann, n'on ket evit chom ken en ti d'o selaou ; bouzaret on ganto ; dont a rankan er-maez. Ret eo ma vije bet an diaoul e-unan oc'h ober ar jubenn p'on deut amañ da vab-kaer. An ti-mañ a zo un ifern nevez ; ne vez ennañ bemdez nemet youc'herezh ha mallozhioù, tan ha kurun ; ne glevan ken e-doug an deiz, pe gant va mamm-gaer, pe gant va gwreg nemet : « Jalm, en tu-mañ, Jalm, en tu-hont, — n'ac'h eus ket graet an dra-mañ ? N'ac'h eus ket graet an dra-hont ? »

Pa vez unan o youc'hal, e vez eben o fraoñval ; pa vez unan o vallozhiñ, e vez eben o skeiñ. Heñ-veloc'h int ouzh div ziaoulez eget ouzh div vaouez.

A ! ba ! un torr-penn. Kaer em bevez klask tremen diouto e vezan braet ganto.

O ! met n'on ket evit padout ken hag en un doare pe zoare e rankan dont a-benn anezho, rak an dramañ n'eo ket buhezioù eo. Mestr e vin em zi, hag e vin, pe n'eo ket pemp biz eo a zo ouzh va dorn.

DIVIZ II

JALM, JABEL ha JAKETA

JABEL

Petra ? Peoc'h a root ?

JALM

Dizale 'ta, n'em bo urzh da lavarout ger ebet ken ganeoc'h-c'hwil, nag en-ti, nag er maez ! Petra 'zo a-nevez adarre 'ta ?

JABEL

E vije gwelloc'h deoc'h en em lakaat da labourat eget chom d'en em glemm dre aze, ha d'hor strobañ, evel ma rit. C'hwil 'gav deoc'h e vo gallet kaout bara da zebrin o chom da vantrin, en doare-se ?

JAKETA

Ac'hanta, morja, dont a rit ennozh hoc'h-unan, pelloc'h ? Ar gwaz a dle sentiñ ouzh e wreg. Taolit evezh, Jalm, n'ho pefe-fest ar vazh, a-raok an noz, ma n'her grit ket !

JALM

N'eo ket taolioù teod hepken, 'ta, eo a bakin, m'eus abn ; taolioù bazh am bo ivez, war ar mar-c'had. O ! met gwelet e vo graet.

JAKETA

Sell 'ta ! Sell 'ta ! ha n'eo ket dleet, marteze ? Daoust ha n'eo ket un dra vat e teufe ar vaouez, — pa vez ezhomm, — da gastizañ un-tamm he gwaz, evit degas gwellaenn ennañ.

N'eo ket dre gas, met dre garantez outañ eo e ra an dra-se, p'her gra. Ar pezh a c'hourc'hemenn ho maouez a rankit da ober, Jalm, a se n'eus ket da dorañ.

JALM

Ya ! Ya ! va mamm, hen ober a-walc'h a rafen, marteze, met re, en holl, a c'hourc'hemennou a ra din evel-se.

JAKETA

Mat, en aon n'o ankoumae'hafech, gwellañ hoc'h eus da ober eo o skrivañ war baper hag ober ur rollad anezho a gasot ganeoc'h dre ma 'z eot.

JALM

En taol-mañ, a gav din, hoc'h eus komzet mat ha mont a ran da ober, diouzhtu, evel ma livirit.

JABEL (o reiñ he urzhioù)

Ha gant a rit, skrivit sklaer ho paper, ma vo aes da lenn. Lakit da gentañ e sentot ouzhin atav, ha war ar ger, hag-hep enebin morse.

JALM

Satordallik ! Ha ma c'houlennfec'h ouzhin ober traoù diskiant ?

JABEL

Peoc'h, a lavaran. Skrivit e savot ben-dez da gentañ da ober labour.

JALM (o feurel e bluearn war an daol)

Ad ! mañ gitez ne skrivin ket an dra-se, avat ! Me ? Sevel da gentañ ?

JABEL

Da aozañ lein.

JALM

Da aozañ lein ? E pelec'h hoc'h eus gwelet ar c'hiz-se ?

JABEL

Pe emañ e lec'h all, pe n'emañ ket, evit amañ e vo, rale me 'fell din.

(Jalm a venn chom hep skrivañ).

JAKETA

Skrivit 'ta dillo !

JABEL

Ac'hanta ? Petra 'c'hedit ?

JALM

O skrivañ va ger kentañ emañ c'hoazh kement a bres hag a drouz a zo ganeoc'h.

JAKETA

En noz, ma tihun an hini bihan evel ma tegouezh alies, e rankot sevel, diouzhtu krenn, d'hel luskat ha ma leñv, her c'hemerot war ho tivrec'h hag e reot tro ar gambr gantañ, en ur ganañ, ha goude ma vije hanternoz.

JALM

N'em bo ket kalz a blijadur oc'h ober an dra-se.

JABEL

Estreget ar pezh a vez plijadur oc'h ober a ranker da ober. Skrivit hen eta !

JALM

Leun-tenn eo va faper. E pelec'h a gav deoc'h e skrivfen ken ?

JABEL

Grit dillo pe e tapot ar wialenn.

JALM (*ken habask ha tra*)

Mat neuze 'ta e rankan skrivañ en tu all.

JAKETA

Goude-se e rankot tamouezat, lakaat an toaz e go, ober tan er forn.

JABEL

Mont d'ar poull, gwalc'hin an dilhad, ober lisiv, redek ar c'houez.

JAKETA

Mont ahont, dont amañ, redek a-gleiz hag a-zehou ha poaniañ evel an drouk-spered.

JABEL

Terrin an toaz, e gas din d'an ti-forn ha diwall na vefe panenn pe suilhet ar bara.

JAKETA

Kas an arreal d'ar vilin, ribotat, silañ ar yod.

JABEL

Ha ma n'oc'h eus ket a c'hoant da vezañ kannet, fitchañ ar gweleoù, kerkent ha goulou deiz.

JAKETA

Lakaat ar pod war an tan ha skubañ an ti.

JALM (*torret e beñn outañ a laka e zaou zorn war e zaoulagad*)

Asa ! Asa ! penaos a gav deoc'h e vefen gouest da skrivañ kemend-all a draoù. Komz a rit ho-tiv en ur bern ! Livirit ar pezh hoc'h eus da lavarout an eil goude eben.

JAKETA

O lavarout edon eta ho po an toaz da lakaat e go.

JABEL

Ha goude p'ho po goret ar forn lakaat an toaz e-barzh.

JAKETA

Ha teurel evezh mat ne vefe panenn pe suilhet ar bara.

JABEL

Gweskel ar c'houez.

JAKETA

Gwalc'hiñ.

JALM

Gwalc'hiñ petra ?

JAKETA

Al loaioù hag ar skudelloù.

JALM

Goustad : al loaioù hag ar skudelloù.

JABEL

An darbod, hag ar podozoù.

JALM

Penaos a gav deoc'h e c'hellin me dere'hel soñj eus a gement all a draoù.

JABEL

Gwalc'hiñ holl listri ar gegin, en ur ger, hep ankounac'haat hini pe ho po da ziwall ouzhin.

JALM

C'hwil 'zo gouestoc'h egedon-me da walc'hiñ traoù evel-se !

JABEL

Peoc'h ! Mont a reot d'ar poull gant lienennoù fank ar paotr bihan.

JALM

Ken doñjerus eo ar ger hag an dra.

JABEL

Skrivit hen, evelato, amboubal. An Aotrou-mañ dizale a gemero doñjer ouzh pep tra.

JALM

Livirit ar pezh a garot, evidon-me, m'hen tou, ne walc'hin ket al lienennoù-se. Eo moarvat sur !

JABEL

Hen ober a reot, dre gaer pe dre heg. Ma n'her grit ket e vezot lopet ken a c'houlennot dour da evañ.

JALM

A ! mat ! lakaomp her grafen neuze ma vo peoc'h en toull-mañ pelloc'h, satordallik.

JABEL

N'ho pezo netra ken da ober goude-se nemet lakaat un tammig urzh en ti, a-raok mont d'ho labour all, er maez. Bremaik am sikourot da weskel ar bern liñselioù-se ma vezint lakaet da sec'hañ ; skrivit.

JALM

Mat eo. Met, va Doue, penaos e teuin a-benn da sanailhañ kemend-all a draoù em spered. Noz-deiz e rankin bezañ o teskiñ va c'hentel.

JAKETA

Hastit afo sinañ ar paper-se.

JALM

A ! mat, graet e vezo, met taolit evezh na vefe kollet, rak me' c'houlenn bezañ krouget a bouez 'va z'ed, ma ran tra pe dra en tu all d'ar pezh a zo merket warnañ.

JAKETA

Mat a reot bezañ den d'ho ker.

JABEL

Diwar hiziv e vo peoc'h, en ti-mañ pelloc'h, a drugarez Doue.

(*Ar vamm a ya kuit.*)

DIVIZ III

JALM HA JABEL.

JABEL (*harp er poull*)

Sellit, Jalm, krogit e penn al liñsel-mañ, ma vo gwasket. Bezit dinec'h ! a-benn ma vo peurwasket ar bern dilhad-se e vo ruilhet dour diouzhoc'h.

JALM

Petra livirit ? N'ouzon ket petra hoc'h eus c'hoant da ober.

JABEL

Me 'lavar deoc'h reiñ an dorn din da weskel ar bern dilhad-mañ. Petra ? ret e vo din kemerout bazh ar yod da zistankañ ho skouarn deoc'h, gravazok ?

JALM (*o sellout ouzh e baper*)

An dra-se n'emañ ket war va faper.

JABEL

Neuze 'ta ?

JALM

Nann, nann, pa lavaran deoc'h.

JABEL

N'emañ ket ? Sellit aze 'ta, neuze !

JALM

Gwir eo ! A ! mat, neuze, bac'had dezhi. Ur wech all n'hen ankounac'hain ket.

JABEL

Sellit, krogit er penn-se, ha sachit; sachit ganeoc'h avat ha n'eo ket ober an néuz da ober eo !

JALM

N'eus ket kalz a c'hwez al lore, da vihanañ, gant al liñselioù-mañ ! Setu amañ ur vicher avat ha n'eo tamm ebet diouzh va doare !

JABEL

Peoc'h ha bezit a-zevri gant ho labour. Sachit 'ta, pe bremaik me a stlapo al liñsel-mañ deoc'h ouzh ho penn.

JALM

N'ho po ket ar galon evelato da ober kement all.

JABEL

Nann ! Sellit ! C'hwesit hi bremañ neuze 'ta, penn-
dolog.

(*Hag e stlapo al liñsel ouzh e benn.*)

JALM

Petra 'rit, paour kaezh maouez ! bremañ oc'h gwelloc'h avat. Setu aze on lakaet gleb-dour-teil ganeoc'h.

JABEL

Roit peoc'h, ha sachit mort, ha sachit avat.

JALM (*Droug ennañ a ra ur frap krenn ; e wreg a ziskrog eus al liñsel, a ra ur gammed a re a-dreñv hag a gouezh er poull*).

JABEL

O va Doue ! O va Doue ! petra hoc'h eus graet, Jalm, deuit 'ta buan, da reiñ an dorn din da sevel ac'han.

JALM

An dra-se n'emañ ket war va faper.

JABEL

O ! me 'gav din eo torret va gar ouzhin ; en dour emañ betek va c'hazeliou. Deuit 'ta buan, beuzet e vin c'hoazh, amañ ma ne girit ket diwall.

JALM

Krogit er vein ha lammit er maez.

JABEL

N'on ket gouest da fiñval gant ar boan a zo em gar. An dour a zo yen-skorn. Emaon o vont da goll va anaoudegezh, aiou ! aiou ! Roit din ho torn 'ta.

JALM

An dra-se n'emañ ket war va faper. Me a raio ar pezh a zo skrivet ha netra ebet muioc'h.

JABEL

O ! piv am zenno ac'han da vihanañ ? Nemet an Ankou her grafe !

(*Jalm a lenn e baper*).

JALM

Lakaat an toaz e go ; gwalc'hiñ ; tamouezat ; ribotat ; ober ar c'houez.

JABEL

Skornañ a ra va izili. Ma n'am zennit ket ac'han emañ marv a-raok nemeur amañ.

JALM (*o lenn*)

Mont ahont ha dont amañ ; redek a-gleiz hag a-zehou.

JABEL

O ! ne welin ket an noz.

JALM

Terriñ an toaz, ober tan er forn.

JABEL

Astennit ho torn din 'ta ; darev on da vervel.

JALM

Ober ar gweleoù kerkent ha goulou deiz.

JABEL

C'hwil 'gav deoc'h moarvat eo ur bray bezañ amañ !

JALM

Lakaat ar pod war an tan.

JABEL

E pelec'h emañ va mamm da vihanañ ? Va mamm ?

JALM

Skubañ an ti.

JABEL

It da lavarout d'an Aotrou Person dont d'am nouiñ.

JALM

Lennet em eus va faper tu ha tu hag eus an eil penn d'egile, ha n'eo ket merket e nep lec'h em befe ezhomm da ober ar pezh a c'houlennit aze.

JABEL

Perak neuze n'hoc'h eus ket her merket ?

JALM

Perak hoc'h-unan n'hoc'h eus ket hel lavaret ? En em sachit alese evel ma karot ; n'eo ket me eo am eus ho taolet er poull, met n'eo ket me kennebeut eo an hini ho tenna er-maez.

JABEL

Sellit da welout ha n'eus ket unan bennak o tont war an hent madelezhusoc'h egedoc'h ?

JALM

An dra-se kennebeut n'emañ ket war va faper.

JABEL

Roit din ho torn, 'ta, en an' Doue, va mignon, rak n'on ket gouest da sevel ac'han va unan pa lavaran deoc'h.

JALM

Va mignon, me ? Ya ho kwashañ enebour. Evidon-

me a garfe e vefec'h marv, ma vo peoc'h diouzhoc'h pelloc'h.

DIVIZ IV

JAKETA, JALM, JABEL

JAKETA (*eus an ti*)

Petra 'zo ? Petra a zo a nevez adarre 'ta ?

JALM

Piv a zeu ?

JAKETA

Klevet em eus va gervel hag on deuet da welout petra 'oa.

JALM

An traoù a ya mat a-walc'h peogwir eo marv va gwreg, ar pezh m'edon o c'hedal pell a oa. Bremañ e vo peoc'h da vihanañ.

JAKETA

Lazhet hoc'h eus va merc'h ? Torfedour !

JALM (*ken sioul ha tra*)

Nann ! en em veuzet eo o kouezhañ war he fenn er poull.

JAKETA

O ! pezh divergont 'zo ac'hanout ? Petra 'c'h eus graet ?

JALM

Ra 'z aio hec'h ene gant an Aotrou Doue ha ra zeuio an diaoul da derriñ he fenn outi gant e zent.

JAKETA

O ! va Doue, va merc'h paour a zo marv !

JALM

Diskregiñ he deus graet diouzh al liñsel edomp o weskel hag eo kouezhet war c'hwen he c'hroc'hen er poull.

JABEL

O ! va mamm, emañ marv, ma n'am zennit ket raktal ac'han.

JAKETA

Jalm, roit din an dorn 'ta, d'he zennañ er maez.

JALM

N'emañ ket war va faper.

JAKETA

N'hoc'h eus ket a vezh.

JABEL

Grit dillo 'ta.

JAKETA

Pebezh gwaz digalon ! he lezel a ray da vervel er poull dour-se.

JALM

Ma n'eus nemedon me d'he zennañ alese e chomo e-barzh, rak ne fell ket din mont da vevel ganti.

JABEL

Va sikourit en an' Doue.

JALM

N'emañ ket war va faper.

Kaer am eus klask n'her c'havan ket e nep lec'h.

JAKETA

Asa ! asa ! Jalm, ro peoc'h en an' Doue, gant ar

c'hozh tamm paper daonet-se, ha ro din an dorn d'he zennañ eus ar poull-mañ dillo.

JALM

Ya ! gant ma roio he ger din e vezin hiviziken ar mestr em zi, met a-hend-all n'eus netra ebet da c'hedal diouzhin.

JABEL

Ma 'm zennit ac'han, e roin va ger deoc'h, a galon vat.

JALM

E gwir ?

JABEL

Ker gwir ha ma 'z eus pemp biz ouzh va dorn. Me 'raio holl labourioù an ti hep goulenn netra diganeoc'h nemet ret mat e vefe din hen ober.

JALM

Mat, ma 'z a an traoù evel-se hiviziken, eo koulz din he zennañ eus ar poull, evelato !

Met, taolit evezh mat, ne zalc'hfec'h ket d'ho ker.

JABEL

Ne enebin ket ouzhoc'h gwech ebet ken, lavaret eo.

JALM

Hiviziken e vezin ar mestr, en ti, peogwir va gwreg hec'h-unan a sento ouzhin.

JAKETA

En un tiegezh e-lec'h ma n'eus ket a emglev ez a ar stal da stalig hag ar stalig da netra.

JALM

Ha bremañ, merc'hed, n'it ket d'hen ankouna-

c'haat. Ar vaouez a glask lakaat he gwaz — ha goude ma vefe diskiantañ den a zo o vale ; — da vevel dindani he devez tro atav da gaout keuz abred pe ziwezhat.

JABEL

Tapet on bet — met ne vin ket tapet ken ! — adalek hiziv me eo a raio holl labourioù an ti ha c'hwi holl labourioù ar maez. — C'hwi a vezo da gentañ ha me da eil hag en hent-se e vezin em renk.

J'ALM

Peger brav e vo bevañ amañ hiviziken. Ma talc'homp d'hor ger an eil hag egile.

Na laouen e vezin ha dibreder.

JABEL

Laouen ha dibreder ! Ya ! ya ! laouen ha dibreder e c'hellot bezañ ha n'eo ket re abred ; — ar vuhez hon eus renet betek hen, n'eo ket ur vuhez 'oa !

Hiviziken c'hwi eo a vezo ar mestr... hag ar mestr e vezot pa lavaran deoc'h.

J'ALM

Hag ar mestr-se a vezo hegarat hag ur blijadur e vezo sentiñ outañ. Met, m'hel lavar deoc'h, amañ, kenetrezomp, ar voaz fall ho poa kemeret da gaout war un dro lostenn ha bragez, he doa lakaet va fenn da dreiñ war an tu enep.

Hiviziken, pep hini a vezo en e renk. — Va gwreg ne glasko ket ober he mevel ac'hanon. Eus va zu,

Me ne vin ket re strizh outi,

Hag en hent-se e vo peoc'h en ti.

Gwelloc'h eo peoc'h ha dour stivell

Eget meurlarjez gant brezel.

GOUEL

JARL PRIEL

AN DAKENN DOUR

TUD AR C'HOARI :

GWILHO, *ur pesketaer.*

KATO, *e wreg.*

UR GLASKEREZ-VARA.

AN DAKENN DOUR

DIVIZ I

E ti ur pesketaer eus va bro, damdost da Landreger, un devezh bennak, goude kreisteiz, e-kerz an hañv.

E-kreiz leur an ti, un daol derv gant ur bank a bep tu.

E traoñ al lec'h-c'hoari, ur siminal a c'hiz kozh. War ar siminal, ur groaz, daou gantolor kouevr, hag ur vag vihan dre lien.

A-zhou hag a-gleiz, un nor. En ur c'horn, en tu dehou, ur prenestr. Harpet ouzh ar voger, e-kichen ar prenestr, ur roeñv hag un avenell.

Den en ti, pa sav ar gouel. Ur skrilh a gan e-barzh an oaled ; dre ar prenestr hanter-digor e klever ar gelven o filipat dindan an doenn ha war ar c'harzh.

A-greiz-holl, un den a huch er-mæez, e toull ar porzh, moarvat, ha goude en-dro d'an ti.

Kato !... Kato !... Katoooooooo !...

Ar skrilh a dav hag ar gelven ivez ; ur vran, o tarnijal a-drek al tiorzh a laosk ur goagadenn hir, evel m'he dije c'hoant d'ober goap, met tanfoeltr mouezh ebet a-hend-all...

Neuze, e tered GWILHO, dre an nor dehou, hag e huch war an treuzoù, a-leizh e gorzailhenn : Kato !... Katoooo !...

Respont ebet c'hoazh.

Gwilho, un troc'hañ mat a zen, a zeu emichañs diouzh an aod, rak lec'hid a zo c'hoazh peget ouzh e heuzoù ha war e c'hlin. Gwisket eo gant ur c'hozh

stammenn dislivet hag ur bragoù gant meur ha meur a dakon. War e vrec'h ez eus ur c'habell hanterleun a vezhin.

Treuziñ a ra Gwilho leur an ti, ha goude bezañ digoret an nor all e huch c'hoazh ur wech :

Kato... Bouzar out, pe betra?... (Gwilho a lam e dog koaret, a laka e chig-butun en e c'henou hag a skrab e benn, nec'het bras).

GWILHO

Aet eo adarre, am eus ar gredenn, da glakenniñ e ti ur strakell bennak !... *(en ur astenn e zorn war-du an daol)* Ur pennad brav 'zo eo sonet kreisteiz, ha keloù ebet eus merenn amañ...

(Mont a ra en e goarez ouzh taol). Gwerzhet em eus un toullad pesked !... Nebeut a dra : ur silienn, daou pe dri levneg, ul legestr hag ur vozad vilgot... Feiz 'vat, pezh am boa... Kato !...

(E zivrec'h e kroaz) Daoust ha pelec'h an diaoul emañ an dañvadez-se ?... Gwir eo, manet on er bourk da evañ un dakenn win-ardant gant Pipi ar Bolc'h ha Fañch Korlouer, met goude em eus redet d'ar gêr, ken na findaone va zreid ; berr eo warnon c'hoazh... Kato !... Dal 'ta, me a gave din e kleven trouz he botoù-koad... Doue da vezo meulet ec'h on-me erru ar c'hentañ ; evel-se, da vihanañ, ne vezin ket pouilhet gant va zurzhunell, hag e c'hellin kroزال, ha kanañ dezhi d'am zro he Santa-Maria... Rak adalek ma laosk Kato he zeod da fraonval, kaer am bez en em chalañ ha touiñ Doue, n'on ket barrek da lavarout kaoc'h evit ur gweneg !

(Mont a ra en e sav) Kato !... Aet eo da droadañ, 'm eus aon bras !... Koulskoude, an ozhac'h a dle bezañ mestr ha roue, ar wreg avat, gwellañ tra he deus d'ober eo tevel ha plegañ... Ya, merc'hed !... Ne la-

varan ket « ya, paotred », rak gouzout a ran, kement gwaz a welan aze dirazon a zo a-du ganin... N'eo ket gwir, kanfarded ?...

(Bale a ra, a-dreuz hag a-hed, evel pa vije war glask un dra bennak). Naon bras am eus, ha sec'hed 'ta, Sant Erwan ! met amañ e vez prennet hag alc'houezet war ar sistr hag ar gwin betegout na gouezhfe warno va faour kaezh dorn... Lennomp bepred ar gelaouenn da c'hortoz... Dal 'ta !... Perwenan : E-ti intañvez Lazhbleiz ez eus bet laeret un hanter-dousenn vioù, ur gartourenn chikore, ur galabousenn hag ur billig nevez-flamm... *(Paouez a ra da lenn)* Intañvez Lazhbleiz ?... Hounnezh, a gav din, 'oa gwechall merc'h sakrist kozh Planiel... Ya vat, ha c'hoazh e veze graet anezhi an Dougn, daoust d'he fri bezañ hiroc'h ha moanoc'h eget ur minaqoued !... Deomp dezhi c'hoazh. *(Lenn a ra ar gelaouenn).* Kamlez... Disul diwezhañ e-pad an oferenn-bred ez eus bet adarre un tamm sach-blev etre Luch ar Gonideg hag e vamm-gaer Fant Merrien. Dimerc'her kentañ e tleont mont dirak ar barner da Landreger... Met e vo din mont ivez ; c'hoarzhein a rin o welout al Luch hag an hini gozh o' n em zifretañ... *(Lenn a ra ar gelaouenn).* Langoad... Antòn ar Bitouz, troc'her-moc'h, en deus hanter-lazhet e wreg a daolioù troad skourjez... Sell 'ta ! c'hoari a ra an dud war an tamm tachenn-pri-mañ ! *(Lenn a ra adarre).* Anton ar Bitouz a zo bet pemp gwech intañv !

(Ar gelaouenn a gouezh diouzh e zaouarn) Sant Erwan ! pemp gwech intañv ?... Neuze 'ta, ar Bitouz a oa dimezet evit ar c'hwec'hvet gwech !... 'c'hanta, diouzh va diviz-me, e-lec'h bezañ bountet e-barzh an toull, ar balbouzeg-se en deus gounezet ur vedalenn... *(En ur skrabat e benn).* Dimeziñ c'hwec'h gwech ! Pa n'emañ ket Kato war-dro, e lavarin

deoc'h ar wirionez : un den evel hennezh a rank bezañ Yann al Leue, pe ur sant bras addeut war an douar evit ober pinijenn... (*Deut e-barzh dre an nor dehou, Kato a dreuz an ti hag a ya er-maez dre an nor all*). Cho ta, Kato, cho... Da belec'h e redez ken reut ha m'az piñe lonket ur vazh-yod ?...

(*Digeriñ a ra an nor gleiz*). Selaou 'ta, va flac'h, da bet eur e vo merenn hiziv ?

DIVIZ II

GWILHO, KATO

KATO

Hag abaoe pegoulz ec'h eo sonet an Anjeluz ?... Sed amañ marteze ur pezh divergont hag a gomz ouzh an den, gwashoc'h eget ma vijen ur c'hi !... Chomet oc'h adarre, emichañs, gant ur bagad lonkerien evel-doc'h da glakañ e-barzh un ostaleri bennak ? (*Astenn a ra Gwilho e vrec'h evit komz, hogen Kato a droc'h dezhañ e c'her*). Serrit ho kenou, c'hwez ar gevier a zo ganeoc'h ! Sellit ouzh ho fri ! erru eo ken ruz hag ur vouarenn hanter-darev !

GWILHO

N'em boa ket lavaret dec'h ?... Adalek ma krog houmañ da ganañ va fegement, e red he zeod ken prim ken na vezan mezevennet...

KATO

Mezevennet, emezañ ?.. Ha pelec'h emañ an arc'hant ? (*Stlepel a ra Gwilho war an daol un dornad pezhioù moneiz*). N'hoc'h eus nemet-se ? (*Tro-*

c'han a ra adarre dezhañ ar gomz). Gortozit, bremaik ec'h an da furchal ho kodelloù... Serrit ho kenou, pa lavaran deoc'h ! Marteze n'hellin ket rannañ ur ger em zi ?... (*Gwilho en em laka da chaokaf*). 'Oc'h adarre gant ho chaok !... O tispign ho tammoù gwenneien gant al loustoni-se, ha goude e viot o valbouziñ hag o libouzañ din va faour kaezh planchod !

GWILHO (*o skeiñ gant e zorn war an daol*)

Arsa ! ne vin ket laosket da zistagañ ur ger ?

KATO (*o skeiñ kreñvoc'h eget he den*)

Ger ebet !... Hiziv ec'h eo va zro da zisammañ va c'halon, ha kaer ho po lamm ha sailhat, e klevot ho kentel penn-da-benn... Ya, sed amañ un ibil !... D'ar gêr e teu pa vez skuizh o tigeriñ e c'henou 'lec'h all, ha kerkent ha ma laka e droad er porzh : Alo ! buan ! traoù war an daol evit an Aotrou !... 'c'hanta, merenn ebet n'ho po, na koan kennebeut-all ken ne vezit ket furoc'h !

GWILHO

Rrrrrrrr !... Rrrrrrrr ! Mont a ra ar vilin-wenterez en-dro !

KATO

Oc'ho ! grit rrrrrrrrr pezh a garot !... Houmañ n'eo ket ur vuhez ! Erru ar gont a vez, ec'h a ar paour da ouez !... A-walc'h, va faotr ! ne c'houlan ket bezañ moustret ganeoc'h... (*Gwilho a stouv e ziskouarn*) O, kaer hoc'h eus stouvañ ho tiskouarn, va gousperoù n'int ket echu c'hoazh !... Me am eus merennet, pell a zo, ha pred ebet ne vo war an daol-mañ a-raok c'hwec'h eur...

GWILHO

Te ac'h eus merennet ?

KATO

Ya vat, hâg ur verenn diouzh ar c'hentañ am eus bet : soubenn ar c'hig, ha goude ur pikol plaisenn, rouzet 'barzh an amanenn... Lipet ho pije ho pizied, met siouazh, lonket em eus anezhi en he fezh !

GWILHO

Oc'h ober goap emaut, emichañs ?

KATO

Fidemdoula, n'emaon ket avat !... Ar wirionez a lavaran ha n'eo ket kaozioù !

GWILHO

Alo, aloñ va flac'h, kerzh, ha degas din amañ war an daol ar bara, ar sistr, ar berv hag an tamm pesk ; ma 'c'h eo yen, n'eus forzh !

KATO

M'hoc'h eus naon, gouzout a rit, Gwilho gaezh, pelec'h emañ ar ganastell ; eno e kavot penn ar blaisenn hag an drein, mar n'int ket aet gant ar c'hazh...

GWILHO

Selaou 'ta, va gwreg, n'emañ ket ar c'hiz em bro da zebriñ em sav evel un aneval e-barzh ar marchosi. Amañ, ouzh taol, e fell din mandrouilhat va zamm boued, evel ar gristenien all.

KATO

'C'hanta, me ne lavaran mann enep da se... Moar-

vat n'hoc'h eus ket a glogor dindan ho treid... Kit da gerc'hat pezh hoc'h euz ezhomm, ha va laoskit amañ d'ober stamm, pe da vazailhat, ma karan, rak faezh ec'h on bezañ ho matezh !

GWILHO

Paouez da vlejal bepred ! me a zo sur e vez klevet ac'han betek an aod... N'ec'h eus ket a vezh ?.. Rak an dud...

KATO

An dud, emezañ ?.. An dud a oar pell a zo pe-seurt poñsin ec'h oc'h !

GWILHO

Marteze, hogen keuz az pezo ma talc'hez evel-se... Sell, bountañ a ran va daouarn em godelloù, rak debron a reont din...

KATO

Debron, sell 'ta !... E soñj oc'h da skeiñ, va faotr ?

GWILHO

Allas, Kato, ro peoc'h !... Kemer da lunedoù ha lenn pezh a zo skrivet amañ dindan va biz : an troc'her moc'h eus a Langoad en deus hanter-vru-zunet e wreg a daolioù troad skourjez.

KATO

Ac'hañ ?.. Evel-se emañ ho kont, Yan lip-e-werren ? O Santez Anna Wened ! pebezh trubuilh a rankan gouzañv gant un amprevan evel-hen !... ha c'hoazh hep lavarout ur ger !... O, va divhar a gren dindanon ; ec'h an da gaout ur falladenn, ec'h an da vont er bord all !... *(en ur huanadiñ hag en em vranskellat, Kato a simpl etre divrec'h he den ;*

Gwilho, gwall-nec'het ha mezhek, a ra dezhi azezañ war ur gador).

GWILHO (o skrabañ e benn)

Alo 'ta, Kato, alo !... o farsal e oan... Me ne oan ket a sell da... (*goude ur pennadig, e skop war ar planchod hag e hej e skoaz*) 'c'hanta, chaous !... pa garo e savo alese... 'keit-se, ec'h an da glask un tamm bennak da zebriñ, rak, Sant Erwan, naon daonet am eus, ha 'm eus aon bras ne vo ket gwall zruz va merenn hiziv... (*Mont a ra er-maez dre an nor gleiz ; kerkent Kato a sailh en he sav*).

DIVIZ III

KATO

KATO

Tremen poent eo din mont da gerc'hat an arche-rien war-dro an ebeul-mañ !... (*Redek a ra betek an nor dehou*) Sell 'ta, piv a zo aze ? (*Dont a ra e-barzh an ti ur baourez kozh ha truilhennnek, ur baner ganti.*)

DIVIZ IV

KATO, AR BAOUREZ

AR BAOUREZ

Un dra bennak d'ar paour, ma plij !

KATO

Ac'hañ !... kouezhet mat oc'h, va moereb, bremaik

e roin deoc'h an aluzon evel ec'h eo dleet, hogen da c'hortoz, azezit amañ !

AR BAOUREZ

Penaos emañ ar bed ganeoc'h ?... Tud klañv hoc'h eus ? Diouzh traoñ ar c'hra e kleven unan bennak o krial hag o ouelañ !

KATO

Den klañv ebet n'eus em zi, met un tammig muioc'h e vije bet amañ ur c'horf marv...

AR BAOUREZ (*sponñet, en he sav*)

Ur c'horf marv ?

KATO

Chomit en ho koazez !... C'hwil a zeuiñ ganin da dest.

AR BAOUREZ

Da dest ?... evit petra ?

KATO

Setu petra ! Va den en deus, emezañ, c'hoant da derriñ din va fenn a daolioù troad-skourjez... (*Ar baourez a sav en he sav hag a fell dezhi mont kuit*) Chomit aze 'ta, a lavaran deoc'h !

AR BAOUREZ

Ya, met ma tapan ur mestaol bennak ivez, war ar marc'had ?

KATO

N'hoc'h eus ket ezhomm da gaout aon !... Biken ne gredo ober dirak an estren...

AR BAOUREZ

Petra, va merc'hig, ur gwall zen eo ho pried ?

KATO

Ur gwall zen, emezi ?... Gwashoc'h eget an diaoul ruz dichadennet !... Kement si fall a zo anezhañ !... Ne vez tomm dezhañ nemet pa n'hell ket... Ur gwall besketaer eo, ne lavaran ket nann, Hogen pezh a c'hounez, a zispignfe diseblant, mar ne vefen ket war va jeu... (*Ar baourez a fell dezhi komz, met Kato ne ro ket amzer dezhi da zigeriñ he genou*). Gortozit ma larin deoc'h ! Dalc'hmat e vez e chaok brein en e c'henou... Sellit penaos en deus mastaret din leur an ti gant e zourjostr... Selaouit !... en deiz all e oamp o vont da vale, hag o tremen ar bourk, ur barr avel a ziskabellas Gwilho. 'C'hanta, soñjal a ra deoc'h en devoa redet war-lerc'h e dog-da-sul ?... Ne oa ket, laouen ! Da bevar lamm ruz en devoa skarzhet da zastum e chaok butun, ha laosket e baour kaezh tog nevez da ruilhal e-barzh ar fank hag ar c'haoc'h kezeg !... (*Ar baourez a fell dezhi lavarout ur ger*) Ya met, va Doue, gortozit 'ta, 'm eus aon bras, c'hwi ec'h eo Mari strap-lapenn ! Ma chom Gwilho er gêr, peoc'h ebet n'am bez gantañ diouzh ar beure betek an noz teñval, ha pezh ec'h eo ar gwashañ, ne fell ket dezhañ va c'hlevout o lavarout ur ger... ur ger, intent mat a rit, ur ger hepken !... Petra larfec'h war se ?

AR BAOUREZ

Feiz, va merc'hig ! truez am eus ouzhoc'h... Met ma karit, me 'roio deoc'h un ali mat.

KATO

Ken daoubennet on, ken ec'h on barrek da selaou

n'eus forzh piv... Hag ouzhpenn se, mar diboagnit ac'hanon, ne gollot ket ho tevezh...

AR BAOUREZ

Ho ten, am eus aon bras, a zo klañv... Ya met, ho tro a zo bremañ da devel... Ya, klañv eo ho pried ha me a zo gouest d'e wellaat.

KATO

Penaos 'ta ?

AR BAOUREZ

Bez' hoc'h eus aze ur vured vihan ?

KATO

Ya vat, n'eo ket se a vank din.

AR BAOUREZ

Roit anezhi din 'ta !... (*Kato a ya da gerc'hat ur vured ; ar baourez a denn diouzh he faner ur vou-tailhad dour*) Hemañ, va merc'hig, a zo dour sorset...

KATO (*en ur c'hoarzhin*)

Oho ! Gwilho ne gemer takenn dour ebet en e c'henou, pe vez sorset pe ne vez ket !

AR BAOUREZ (*o lakaat leun ar vured a zour*)

Met, n'eo ket ho ten a evo diouzh an dour-mañ.

KATO

Piv 'ta, neuze ?

AR BAOUREZ

C'hwi, ya merc'hig !

KATO

Me ?

AR BAOUREZ

Ya vat, ha den ebet nemedoc'h.

KATO

Met na ran...

AR BAOUREZ

Grik !... Lavaret em eus deoc'h e oa va zro da gomz... Pa viot gant ho pried, mar deu dezhañ da grozal, d'ober poan deoc'h gant ur ger gary bennak, kemerit raktal leizh ho kenou eus an dour sorset-mañ, ha kaer en devo ar paotr c'hoari e ziaoul, ker-kent e torro dezhañ...

KATO

Hola vat ! Poan am eus o krediñ ac'hanoc'h !

AR BAOUREZ

Ne werzhañ ket va dour, hen reiñ a ran evit mann; en anv Doue, gant se ne gollot ket nemeur, mar karit ober un taol-esa...

KATO

Ar wirionez a zo ganeoc'h !... Neuze 'ta e kemerin leizh va genou a zour, hogen pegoulz e rankin evañ anezhañ ?

AR BAOUREZ

O salokras !... n'evit ket anezhañ !... Mirit an dour dalc'hat en ho kenou, keit ha ma vo ho kwaz en ho kichen... Ma c'houlenn ganeoc'h tra pe dra, roit dezhañ pezh a c'houlenno... ho kenou leun a zour !... Mar deu dezhañ sevel e vouezh, ma fell dezhañ bezañ divergont, ma ra goap, ma tou Doue, n'eus forzh, ho kenou leun a zour sorset !

KATO

Ya, ha ma c'hoanta skeiñ ?

AR BAOUREZ

Biken ne raio, va merc'hig, ma heuilhit va gour-c'hemennoù... (*Kato a gemer leun he genou a zour*).

KATO (*o skopañ an dour-se*)

Fidamdoula, diaes eo mirout kement-se a zour em genou !... Lonket em eus ur banniac'h... n'eo ket fall, evit dour sorset... (*Klevout a c'heller Gwilho o c'hwitellat*). Tavit, me 'gav din eo erru va den... Deomp d'al liorz... Ret mat eo din 'n em gustumiñ. Neuze 'ta, arabat eo lonkañ an dour a-raok ma... (*Mont a reont kuit dre an nor dehou. Dont a ra Gwilho e-barzh, en ur dorchañ e vourennoù hag e varv*).

DIVIZ V

GWILHO

Feiz ! n'em eus ket da glemm !... Gaou a lavare, rak kavet em eus 'barzh ar ganastell un tamm brav eus ar blaisenn... Hag en tu-hont da se, ankounac'haet he doa alc'houezñ ar pres, ha va dorn a zo kouezhet war an dousenn krampouezh-gwinizh, kuzhet ganti 'drek al liñselioù...

Paket em eus anezho betek an disterañ... Ha ma c'houlenn diganin : Pelec'h emañ ar c'hrampouezh ? Aet int gant ar c'hazh, emezon. Grik !... na lavarit ket dezhi, hañ ?... E-barzh korn ar pres, em eus ivez kavet ur voutailhad hini-dous graet gant ili-dant... hag am eus, evel just, gwintet ar voutailh... Flip ha flap, leizh va c'horzailhenn !... O Sant Erwan ! hen-

nezh a oa mat !... Ma 'c'h afen c'hoazh da glakañ ur bannac'h all ! Diwallomp !... erru eo ar vaouez ! (ar gelaouenn en e zorn, mont a ra Gwilho en e goazez war ur gador. Kato a zeu e-barzh dre an nor dehou ; kerkent ha ma wel he den, e kemer leizh he genou, a zour diouzh ar vured). 'C'hanta, Kato gaezh, torret eo dit ?... Aon am boa e rankjen mont da gerc'hat ar medisin pe ar person war da dro... Met peoc'h war pezh a zo tremenet... Anzav a ran ec'h oan diwezhat o tont d'ar gêr ; ur wech an amzer, 'vel just, e talv ar boan kroزال din, n'on ket ur Sant, pell ac'hane, hogen te n'out ket ur santez ivez !... N'eo ket gwir ?... Hola 'vat, gwall goeñvet eo da ziv-jod !... Poan dent ac'h eus ?... (mont a ra en e sav, droug ennañ) Setu amañ un houadez !... Kaer am eus en em izelaat dirazi, bepred ne lavar ket ur ger !... Daonet e vo kroc'hen va c'hazh ! n'in ket da 'n em stlabeziñ dirazi war va daoulin da c'houlenn pardon, nann, ma karan !... Kato, kavet em eus an tamm plaisenn az poa miret evidon, trugarez dit... (goude ur pennadig) Ahañ ! evel-se emañ ar bed ganit... Selaou 'ta, va flac'h, mat e oa ar c'hram-pouezh, ha n'em eus ket laosket unan evidout... hag an ili-dant ne oa ket blazet fall ivez ! Petra, ne lavarez ger c'hoazh ?... Klañv out 'ta, Kato, ha klañv-moñs, peogwir e c'hellan anzav va fec'hedou, hep klevout diganit pet eur eo... Alo, Kato, alo 'ta, n'az poa ket ezhomm da gaout aon, me n'on ket un den fall, ur Ravachol bennak... Goût a rez a-walc'h, kaer am boe blejal pe skeiñ war an daol, biskoazh n'em eus savet va dorn warnout... N'eo ket me, moarvat, troc'her-moc'h Langoad... Selaou 'ta, Kato, dek vloaz ec'h omp dimezet, hag eizh vloaz bennak n'am eus ket poket dit. 'C'hanta, evit va finijenn, setu amañ ur mañig... Neuze 'ta mut ec'h out, ha mut e chomi, kaer em bo troidellañ en-dro dit ?... Mat, kae da

gac'hat 'ta !... (fuloret-meurbet, ez a er-maez a gam-medou bras).

KATO (oude bezañ tufet he genaouad dour)

O pebezh burzhud a zo c'hoarvezet !... Gwir e lavare ar wrac'h-se, raktal 'vel ma eo aet an dour sorset em genou ec'h eo torret da Wilho ! Pegen brav ivez 'ta e komze ouzhin, gant pebezh karantez e troe hag e tidroe en-dro din !... Ya, ret eo krediñ ec'h eo gwall greñv ha gwall c'halloudek an dour-mañ !... Betek dont da bokat d'in ! Ac'hañ ! ne oa ken e benn gant taolioù troad skourjez !... Arabat e vo din fotañ an dour burzhudus-mañ rak a dra sur, nag evit aour nag evit arc'hant ne vez kavet kement-all da brenañ e ti an apotiker e Landreger... Arsa, ankouaet em eus goulenn digant an hini gozh pegement e tlean dezhi... Moarvat e kousto din pikez ! (mont a ra betek an nor gleiz). Deuit amañ 'ta, va moereb kozh !... (dont a ra tre ar baourez).

DIVIZ VII

KATO, AR BAOUREZ

AR BAOUREZ

'C'hanta, va m'erc'hig, penaos emañ ar bed gant ho kwaz ?

KATO

Doue ra vo meulet !... Yac'haet hoc'h eus anezhañ, yac'haet, ya, an taol kentañ, gant ho tour sorset !... Bennozh Doue deoc'h !... Ha pegement e tlean deoc'h ?...

AR BAOUREZ

Petra a rofec'h din ?... Nebeut a dra : un tamm

bara hag amanenn, ha ma c'hellit un toullad gwenneien, hag ivez ur bedenn evidon ur wech an amzer...

KATO

O ya vat, biken n'ankouain ac'hanoc'h... Gras deoc'h, ec'h eomp da vevañ amañ, Gwilho ha me, evel e-barzh ar baradoz... Pa stardo an traoù etrezomp, hop !... un dakenn dour sorset em genou, ha setu echu ar pardon...

AR BAOUREZ

Ret eo din, va merc'hig, anzav ar wirionez war he hed... An dour-mañ n'eo ket sorset... Dont a ra eus ar c'hra gozh, diouzh feunteun Soez Prigent... Bremañ, p'hoc'h eus komprenet va c'hentel, e laoskot ar vured a-gostez... Met pa viot gant ho ten, raktal 'vel ma teui droug ennoc'h, grit evel ma vije leun ho kenou a zour, na lavarit ger, roit peoc'h, tayit !... Doujit d'ho kwaz, ur vicher griz, ur gwall vicher eo e hini... Pa zeu d'ar gêr diouzh an aod, faezh ha skuizh, petra en deus ezhomm ?... Douster ha karantez, va merc'hig, douster ha karantez, ha netra ken... Ha bremañ, ec'h an da vont kuit, Doue d'ho pinnigo ho taou !...

KATO

Gortozit, deut dre amañ, ma roin deoc'h an aluzon ha n'eus forzh petra a gemerot, betek ar marv e vin-me dleour deoc'h... (*Mont a reont er-maez*).

(*Gwilho a zeu tre e gorn-butun en e zorn hag en ur c'hwitellat*).

DIVIZ VIII

GWILHO

GWILHO

Alo, mat eo din paouez da c'hwitellat, pe am bo trouz adarre... (*Kato a zeu tre, laouen-meurbet*).

KATO

'C'hanta, va faotr ?... ne oa ket gwall zruz da vevrenn hiziv, met gortoz, emberr e raimp amañ un tamm pred mat. (*Chom a ra Gwilho gant e c'henou digor-bras da sellout ouzh e wreg, ha goude en em laka da furchal e c'hodelloù*) Ur chimikenn ac'h eus ezhomm, Gwilho ?... Dal 'ta, mabig, dal 'ta !... Marteze ec'h out skuizh ?... Azez war ar gador-mañ, va faotr kaezh !... (*Souezhet-mik, Gwilho ne denn lagad ebet diwar Gato*). Ur bannac'h kafe ne rafe ket a zroug dit, hañ ?

GWILHO

Me n'em eus tanfoeltr ezhomm a gafe...

KATO

Ur bannac'h likur neuze ?... ur bannac'h ili-dant ?...

GWILHO

Tañvaet em eus anezhañ dija...

KATO

'C'hanta, va faotr, ne vi ket meyv ma kemerez ur bannac'h all... (*mont a ra er-maez*).

DIVIZ IX

GWILHO, KATO

GWILHO (*e zivrec'h e kroaz*)

Daonet e vo kroc'hen va c'hazh !... petra an diaoul a c'hoari gant ar bompinnell-mañ ? (*adkregiñ a ra da c'hwitellat, hogen paouez a ra a-grenn, kerkenet ha ma 'n em ziskouez e wreg*).

KATO (*war an treuzoù*)

Dalc'h da c'hwitellat, 'ta, Gwilho.. Te a c'hwitell ken brav, ur blijadur eo klevout ac'hanout !... (*reiñ a ra d'he den ur bannac'h likur*).

GWILHO

Selaou 'ta, Kato ?

KATO

Petra, va faotr ?

GWILHO

Yac'h-mat ec'h out ?... N'out ket klañv ?

KATO

Nann avat, da c'hras Doue !... (*evañ a ra Gwilho e vannac'h likur*) Ur bannac'h all az po c'hoazh, va faotr bihan ?... Alo, Gwilho, bec'h d'ar voutailh !... ur vicher griz, ur gwall vicher eo da hini !... Erru eo gwall voan da yalc'h-vutun, emberr pa 'c'h in d'ar bourk e prenin evidout un tamm brav a vutun karot.. Ha m'ac'h eus c'hoant da skopañ war ar plañchod, gra hardiz, a-daol-dak ! fidamdoulik, goude e

vezo skubet !... Ha neuze, Gwilho, ur pok a dlean dit, dal, sell aze (*poket a ra da Wilho*).

GWILHO

Arsa, Kato, petra ac'h eus evet hiziv ?

KATO

Nebeut a dra, un dakenn dour...

GWILHO

'C'hanta, va flac'h, ma 'z eus manet ur bannac'h c'hoazh 'barzh ar voutailh, e roi din ivez da dañva !...

(*an daou bried en em vrialat*)

GOUEL

ROPARZ HEMON

FOSTUS
AN
DOKTOR DAONET

Pezh-c'hoari e dek taolenn

hervez oberenn saoznek

Christopher Marlowe

(1564-1593)

aozet ha lakaet e brezhoneg

TUD AR C'HOARI :

Da c'hoari ar pezh-c'hoari-mañ ez eus a-walc'h gant c'hwec'h c'hoarier. Unan a raio Fostus, unan Mefistofelez. Ar rolloù all a c'hell bezañ rannet etre pevar c'hoarier.

FOSTUS.

MEFISTOFELEZ.

VAKNER, *mevel Fostus.*

VALDES, *un achantour.*

KORNELIUS, *un achantour.*

DAOU STUDIER.

AR FAROUELL.

ROBIN, *ur paotr-kezeg.*

JAKEZ, *ur mevel.*

AN TAVARNOUR.

DAOU STUDIER ALL.

AN DEN KOZH.

AR MARC'HEGER.

DAOU SKOLAER.

AN AEL MAT.

AN DROUGAEL.

BELZEBUB.

DIAOULED.

LODENN GENTAN

KENTAN TAOLENN

*Pa sav ar ouel, e weler Fostus azezet en e gambr-studi, e-unan-penn, dirak un daol karget a levrioù. Mintin abred eo. Teñval eo ar gambr, sklerijennet hepken gant ur gantol war enaou e-kichen Fostus. Tamm-ha-tamm, avat, dre ma sav an heol, e skla-
era al leurenn.*

FOSTUS

Poent eo dit, Fostus, teurel ur sell ouzh kement tra ac'h eus desket ez puhez. Un den gouiziek out, brudet dre-holl evit da furnez. Doktor Fostus ! Doktor Fostus ! Paouez un tammig, mar plij. Ha lavar din : da betra e talv kement se ? (*O kregiñ en ul levr*). Setu amañ da vignon kozh, Aristoteles ! Devezhioù kaer hon eus tremenet a-gevret, hon-daou, gwechall. (*O treiñ ar pajennoù*). « *Bene disserere est finis logices* »... Penaos ! Tabutal mat eo ar vrasañ skiant ! Ur burzhud brav, e gwir ! A-walc'h ! A-walc'h ! Te 'oar tabutal gwelloc'h eget den ! Kenavo dit, Aristoteles ! (*O serriñ al levr hag o kregiñ en ul levr all*). Deus, Galen ! « *Ubi desinit philosophus, ibi incipit medicus*. » Ra vi medisin, Fostus ! Arc'hant e-leizh a ya gant ar vedisined. « *Summum bonum medicinæ sanitas*. » Yec'hed ar c'horf eo pal ar medisinerezh ! Ha goude ? Ar pal-se ac'h eus tizhet pell 'zo ! Selaouet out dre-holl e-giz ur profed ! Da skridoù a vez miret gant ar glañ-vourion evel teñzorioù ! Saveteet eo bet ganit

kêriadoù a-bezh diouzh ar vosenn, pareet ouzhpenn mil kleñved diremed !... Ha koulskoude, ne dout nemet Fostus : un den ! Ma c'hellfes c'hoazh mirout ouzh an dud da vervel, pe o lakaat da zont bev pa 'z int marvet, neuze e talvezfe ar boan. Kenavo, medisinerezh !... Pelec'h emañ Justinian ? (*O kregiñ en ul levr hag o lenn.*) « *Si una eademque res legatur duobus, alter rem, alter valorem, rei...* » Ma !... Ma !... Ma !... « *Exhereditare filium non potest pater, nisi...* » N'eus mann el lezenn nemet seurt traoù ! Kement-se a zo mat evit un den a netra, izel e galon ha dister e spered. Evit traoù uheloc'h out graet, Fostus... Setu amañ Bibl Sant Jerom. Sellomp mat. (*O tigeriñ ar Vibl*). « *Stipendium peccati mors est.* » Ar marv eo gopr ar pec'hed ! Kalet e kavan an dra-se. « *Si peccasse negamus, fallimur, et nulla est in nobis veritas.* » Ma lavaromp n'eus ket a bec'hed ennomp, omp faziet, ha n'eus ket ennomp a wirionez ! Neuze e rankomp pec'hiñ, moarvat, ha mervel... Ya, mervel a rankomp da vat ha da viken ! Kement a rank bezañ, a vezo ! Kenavo dit, doueoniezh ! (*O kemer ur bern levrioù all*). Al levrioù-mañ, avat, a zo kaer : troioù an divinourion hag an achantourion ! (*O sellout outo*). Linennoù, kelc'hioù, arouezioù, lizherennoù ! Ya, ar re-mañ eo a garan. O, nag a c'hounid, nag a blijadur, nag a c'halloud, a enorioù, a binvidigezh, evit an neb a lakay e boan d'o studiañ ! Kement tra 'zo dindan an oabl a vezo din ! Roueed, impalaerion, ar re-se ne senter outo nemet en ur c'hanton ! N'int ket evit lakaat an avel da sevel nag evit fregañ ar c'houmoul. An neb, avat, a zo ampart war ar skiant-mañ, a zo e rouantelezh ken divent ha spered mab-den. Un achantour bras a zo evel un doue ! War al levrioù-mañ, Fostus, e talv dit skuizhañ da empenn !

Seniñ a ra ur c'hloc'hig ha Vakner a zeu tre.
Vakner, kae da gaout va mignoned vat, Valdes ha Kornelius. Gra dezho va gourc'hemennoù ha lavar dezho dont amañ.

VAKNER

Mont a ran, aotrou.

Vakner a ya kuit.

FOSTUS

Perak e kollfen va amzer o studiañ re ? Komz gant ar re-se a vo buanoc'h graet.

*An Ael Mat hag an Drougael en em ziskouez,
unan a bep tu d'al leurenn.*

AN AEL MAT

O Fostus, serr al levr daonet-se. Na sell ket outañ : koll a ray da ene ! Me a wel war da benn kounnar an Aotrou Doue ! Lenn ar Skriturioù !

AN DROUGAEL

Kendalc'h, Fostus, gant an arz brudet-se, a roio dit holl deñzorioù ar bed. Bez war an douar evel Egile en Neñv, ar mestr hag ar rener n'eus nemetañ !

An Aelez a ya kuit.

FOSTUS

Prest on da darzhañ gant ar foug ! Kas a rin an erevent da gerc'hat kement tra a blij din, da ziskoulmañ kement kudenn, da ober kement kefridi a garin ! Nijal a raint da vro Indez da glask aour, furchal a raint ar mor da gaout perlez,

redek a raint ar broioù pell da zastum fronezh c'hwek ha bouedoù sasun. Ober a rin dezho diskuliañ din traoù kuzh, displegañ din menozioù va enebourion. Lakaat a rin ar menezioù da vale, hag ar stêrioù da gantren a bep tu. Soudarded am bezo, hag a sento ouzhin. Anvet e vin da roue war ar vro-mañ. Ijinoù-brezel souezhus a vo savet din gant ar arc'houereed vibin, va mevelion.

Valdes ha Kornelius a zeu tre.

Deuit, Valdes, ha c'hwi, Kornelius, va mignoned. Deuit da reiñ din ho kuzulioù fur. A-benn ar fin on deut da grediñ evelloc'h : netra war an douar ne dalv ar skiantoù kuzh. Un achantour a fell din bezañ ivez. Ar filozofiezh a zo kasaus ha teñval. Al lezenn hag ar medisineriezh a zo graet evit tud dister. Hag an doueoniezh a zo c'hoazh gwashoc'h : kalet, displeg ha divalav. An achantouriezh hepken a blij bremañ d'am c'halon. Evel-se, va mignoned, sikourit ac'hanon. Ha me, hag a zo enoret dre-holl dija evit va furnez ha va gouiziegezh, a vezo dizale ken brudet hag Agrippa, ar sorser bras, a veze doujet e skeud dre Europa a-bezh.

VALDES

Fostus, al levrioù-mañ, da spered, hor skiant-prenañ, a lakay buan pep bro da blegañ dirazomp. An holl erevent a zo en aer, en douar, en dour, en tan, a vo sklaved dimp, gwech e stumm loened ferv d'hon diwall, gwech e stumm soudarded ha gwech e stumm ramzed. Gwech ivez e stumm merc'hed, plac'hed koant, kaeroc'h eget rouanez ar garantez. Strolladoù bras a vagoù a vo dimp, da zegas dimp aour ha mein prizius a-vern. Un dra hepken a zo ret dit : chom start, kenderc'hel atav gant da hent.

FOSTUS

Valdes, ken start eo va menoz ha ma'z eo start da c'hoant da vevañ. Evel-se, bez dinec'h.

KORNELIUS

Pa weli ar burzhudoù a c'heller ober dre achantouriezh, n'ez pezo mui a c'hoant da studiañ netra all ebet. Neb a anavez ar stered, ar yezhoù hag ar vein, a anavez kement tra a zo ret. Neuze, Fostus, ne vi ket pell o c'hounit brud. An erevent a lavar din e c'hellont disec'hañ ar mor ma karan, da gaout teñzorioù ar bagoù peñseet, — ya, ha dizoleiñ kement pinvidigezh a zo bet kuzhet gant hon tadoù e kalon an douar. Lavar din, Fostus, petra hor bezo mui da c'hoantaat ?

FOSTUS

Netra, Kornelius. Pebezh keloù laouen ! Deus, diskouez din ur burzhud, ma c'hellin tañva diouzhtu an eürusted a vezo din hep dale !

Mont a reont kuit hag ar ouel a gouezh.

EIL TAOLENN

Da vezañ c'hoariet dirak ar ouel. Daou studier a zeu tre.

KENTAN STUDIER

Petra 'ta 'zo c'hoarvezet gant Fostus, a veze gwelet ken alies gwechall en hor skolioù ?

EIL STUDIER

An dra-se a ouezimp bremaik, rak sell, amañ emañ e vevel o tont.

Vakner a zeu tre, gantañ ur voutailhad win.

KENTAN STUDIER

He, paotr ! Pelec'h emañ da vestr ?

VAKNER

Doue hen goar, aotrounez !

EIL STUDIER

Penaos, ne ouzout ket ?

VAKNER

Eo, me a oar. Met Doue a oar ivez !

KENTAN STUDIER

Ro peoc'h gant da ziotachou, ha lavar dimp pelec'h emañ.

VAKNER

Ha perak e lavarfen deoc'h, mar plij ?

EIL STUDIER

Bremaik ec'h eus lavaret e ouies.

VAKNER

N'eo ket abalamour ma ouzon e rankan lavarout. Tud desket eveldoc'h-c'hwi a dlefe mat hen kompren.

KENTAN STUDIER

Ne lavari ket neuze ?

VAKNER

Eo, lavarout a rin. Ha koulskoude, anzavit da gentañ pegen diot eo ho koulenn. Rak va mestr en deus divesker, hag a c'hell mont ha dont, ha tremen

eus ul lec'h d'egile kent deoc'h kaout amzer da c'houlenn pelec'h emañ. Ha ma ne vefen ket ur paotr seven, hegarat, dereat ha darev atav da ober vad d'e nesañ, 'm eus aon ho pije gellet ober ho pedenn diwezhañ hag erbediñ hoc'h ene da Zoue, goude bezañ graet seurt goulenn. Ma ! Krediñ a ran evelato e welin ac'hanoc'h krouget amañ un deiz bennak, hailhevoded ma 'z oc'h ! Ha bremañ, digorit ho tiskouarn ha klevit mat ar pezh am eus da lavarout : evit gwir, va breudeur, emañ va mestr o vereinnañ amañ e-kichen, gant Valdes ha Korne-lius. Hag ar gwin-mañ, aotrounez, ma c'hellfe kaozeal, a lavarfe deoc'h ar memes tra. Ha bremañ, tudjentil, va breudeur garet, kenavo.

Vakner a ya kuit.

KENTAN STUDIER

Neuze em eus aon emañ kouezhet e trap ar sorserion daonet-se, hag a zo brudet fall o-daou dre ar bed holl.

EIL STUDIER

Ha pa vefe un den dianav din, truez am befe outañ. Deomp avat da gentañ kement-mañ d'an Aotrou Rektor, da welout ha gouest e vo d'ober un dra bennak da saveteiñ Fostus.

KENTAN STUDIER

Me 'gred n'eus netra d'ober.

EIL STUDIER

Greomp ar pezh a c'hellomp atav.

Tremen a reont kuit.

TREDE TAOLENN

Ar ouel a sav, hag e weler Fostus e-unan en e gambr-studi adarre. Noz eo.

FOSTUS

Bremañ m'eo deut an noz, Fostus, stagomp ganti. Ha sentiñ a raio an diaouled ouzh hor gourc'hemenn? Pedet hon eus anezho, ha graet profoù dezho hervez m'eo merket. (*O sellout ouzh arouezioù treset war an daol*). Er c'helc'h-mañ emañ anv Jehova, skrivet en tu mat hag en tu gin. Amañ emañ anvioù ar Sent, skeudennoù an oabl, arouezioù pep steredenn-red, en doare ma ranko an erevent sevel. Bez dispont eta, Fostus, ha chom start. Bremaik e weli pezh a c'hellez ober. (*Studiañ a ra an arouezioù ur pennadig*). *Sint mihi dei Acherontis propitii ! Valeat numen triplex Jehovahae ! Ignei, aerii, aquatani spiritus, salve ! Orientis princeps Belzebub, inferni ardentis monarcha, et Demogorgon, propitiamus vos, ut appareat et surgat Mephistophilis, quod tumeraris : per Jehovaham, Gehennam, et consecratam aquam quam nunc spargo, signumque crucis quod nunc facio, et per vota nostra, ipse nunc surgat nobis dicatus Mephistophilis !*

Mefistofelez a zeu tre.

Kae kuit. Te 'zo re zivalav ! Kae kuit, ha deus en-dro gwisket dereatoc'h !

Mefistofelez a ya kuit.

Evel-se ez eus galloud e komzoù ar sorserion ! Piv ne garfe bezañ ampant war o micher ? Pegen sentus eo ar Mefistofelez-se, pegen dilorc'h hag izel dirazon ! Ha kement-se, en un nebeut komzoù ! O, Fostus, amañ ivez out ur mestr ! Lakaat a rez an diaouled da blegañ !

Mefistofelez a zeu tre adarre, ur vantell hir en-dro dezhañ.

MEFISTOFELEZ

Petra, Fostus, a fell dit e rafen ?

FOSTUS

Gourc'hemenn a ran dit bezañ va mevel endra vevin, sentiñ ouzhin e pep tra, ha pa vefe da ober d'al loar kouezhañ eus an oabl, pe lakaat ar mor da veuziñ ar vro-mañ.

MEFISTOFELEZ

Mevel on d'an diaoul bras Lusifer. Hep e aotre n'hellan ket sentiñ ouzh un all. N'omp ket evit ober muioc'h eget ma c'hourc'hemenn.

FOSTUS

Eñ eo neuze en deus graet dit dont amañ ?

MEFISTOFELEZ

Deut on amañ pa felle din dont, hep aotre ebet.

FOSTUS

N'eo ket va c'homzoù eta o deus da rediet ?

MEFISTOFELEZ

Eo, Fostus. Ha c'hoazh n'eo ket evel ma kredez. Kement gwech ma klevomp unan bennak o saotrañ anv Doue, o stlabezañ ar Skriturioù, o tismegañsiñ e Salver, nijal a reomp davetañ gant ar spi da laerezh e ene divarvel. Anez, ne zeufemp ket, ha ne en deus c'hoant e teufe an diaoul d'e gaout n'en deus nemet un dra d'ober : nac'h an Dreinded Santel ha pediñ e don e galon Prins an Ifern.

FOTUS

Kement-se am eus graet. N'eus mui evidon mestr ebet nemet Satan. Dezhañ ec'h en em roan, korf hag ene. N'em eus ket aon da vezañ daonet. An Ifern evidon eo ar Baradoz. Lezomp, avat, ar gaoz-se, ha lavar din piv eo Lusifer.

MEFISTOFEELEZ

Mestr bras ha rener meur an holl arc'houereed.

FOTUS

Hag eñ ne oa ket un ael gwechall ?

MEFISTOFEELEZ

Eo, Fostus, ael muiañ-karet an Aotrou Doue.

FOTUS

Penaos eta eo deut da vezañ Priñs an diaouled ?

MEFISTOFEELEZ

Al lorc'h eo a reas dezhañ koll e sked, ha bezañ stlapet gant Doue eus al lec'h uhelañ en Neñv betek goueled an Ifern.

FOTUS

Piv eo ar re a vev gant Lusifer ?

MEFISTOFEELEZ

Arc'houereed kaezh, hag a gouezhas gantañ, en em vodas gantañ a-enep Doue, o C'hrouer. Gant Lusifer omp daonet da viken.

FOTUS

Pelec'h emaoñ daonet ?

MEFISTOFEELEZ

En Ifern.

FOTUS

Perak eta out deut er-maez eus an Ifern ?

MEFISTOFEELEZ

E kement lec'h ma 'z an, emeon en Ifern. O siwazh din, me hag a welas dremm Doue, me hag a anavezaz levenez an Neñv, bezañ rannet diouzh ar weledigezh-se, diframmet diouzh al levenez-se da viken ha da viken ! An dra-se nemetken eo an Ifern ! O, Fostus, arabat dit kenderc'hel gant ar goulennou-se, a laka va ene paour da skrijañ gant ar spont !

FOTUS

Penaos ! Mefistofelez bras a zo kement a geuz dezhañ da vezañ kollet ar Baradoz ? Sell ouzhin. N'on nemet un den, ha koulskoude, fae a ran war al levenez-se na dañvai mui biken. Kae da gemenn d'az mestr Lusifer ez on laouen da vervel hep anaout morse rouantelezh ar re eürus. Lavar dezhañ e taskoran dezhañ va holl ene. Ha ne c'houlennan en eskemm nemet un dra : kaout amañ, war an douar, pevar bloaz war-nugent da vevañ er binvidigezh hag er blijadur. E-pad an amzer-se ra vezi atav em c'hichen, da reiñ din kement a c'houlennin, da ziskuliañ din kement tra am bo c'hoant da c'houlzout, da wallgas va enebourion, da harpañ va mignonned, ha da vezañ bepred sentus pa gomzin. Kae kuit, kae da gaout da vestr Lusifer, ha deus en-dro amañ da hanternoz da zegas din ar respont.

MEFISTOFEELEZ

Mont a ran, Fostus.

Mefistofelez a ya kuit.

FOTUS

Ha pa 'm befe kement a eneoù ha ma 'z eus a stered, o reiñ a rafen holl evit Mefistofelez. Drezañ e vin brasañ impalaer ar bed. Mistri ar vro-mañ ne vint mistri ken nemet ma plij din. Bremañ m' em eus tapet ar pezh a c'hoantaen, n'em eus mui netra d'ober nemet kemer va flijadur.

Ar ouel a gouezh.

PEVARE TAOLENN

Da vezañ c'hoariet dirak ar ouel. Vakner hag ar Farouell a zeu tre.

VAKNER

Deus amañ, 'ta, paotrig !

AR FAROUELL

Paotrig ! Paotrig ! Gwelet ec'h eus kalz a baotredigoù, dezho ur pezh harv e-giz va hini ?... Paotrig !

VAKNER

Lavar din, penn koad ma 'z out, kalz a beadra zo ganit ?

AR FAROUELL

Ya da ! Peadra da vervel gant an naon !

VAKNER

Paour kaezh klasker-bara ! Hag e kav tro da c'hoarzhin gant e baourentez ! N'en deus ket un tamm dilhad dereat war e gein, ha ken goulo eo e gof ma werzhfe e ene d'an diaoul evit un tamm kig-dañvad kriz.

AR FAROUELL

Penaos ! Va ene d'an diaoul evit un tamm kig-dañvad kriz ! Nann, nann, va mignon. En anv ar Werc'hez, e rankfe an tamm kig-dañvad-se bezañ poazh, hag hilienn vat gantañ war ar marc'had. Ma paeen ker, e rankan bezañ servijet !

VAKNER

Ne garfes ket dont da vevel ganin ?

AR FAROUELL

Dont da vevel ganit ! Ha penaos e vefen paeet ?

VAKNER

Paeet mat e vefes. Pemp kant lur ar miz !

AR FAROUELL

Bennozh Doue dit ! Ma rankan gortoz ar pemp kant lur-se, e vin debret a-raok gant al laou.

VAKNER

Debret e vi ganto, pe e chomez da c'hortoz pe ne rez ket. Met bremañ, va faotr, kuit a ziotachoù ! Deus da vevel ganin evit seizh vloaz, pe e troin ar c'hwen a zo war da groc'hen e leoned hag e tigned, ha neuze e vi debret a-zevri-bev.

AR FAROUELL

Mar don debret a-zevri, ne vin ket debret bev.

VAKNER

Ma ! (*O reiñ dezhañ arc'hant.*) Dal ar gwenneion-mañ.

FOTUS

Ha pa 'm befe kement a eneoù ha ma 'z eus a stered, o reiñ a rafen holl evit Mefistofelez. Drezañ e vin brasañ impalaer ar bed. Mistri ar vro-mañ ne vint mistri ken nemet ma plij din. Bremañ m' em eus tapet ar pezh a c'hoantaen, n'em eus mui netra d'ober nemet kemer va flijadur.

Ar ouel a gouezh.

PEVARE TAOLENN

Da vezañ c'hoariet dirak ar ouel. Vakner hag ar Farouell a zeu tre.

VAKNER

Deus amañ, 'ta, paotrig !

AR FAROUELL

Paotrig ! Paotrig ! Gwelet ec'h eus kalz a baotredigoù, dezho ur pezh harv e-giz va hini ?... Paotrig !

VAKNER

Lavar din, penn koad ma 'z out, kalz a beadra zo ganit ?

AR FAROUELL

Ya da ! Peadra da vervel gant an naon !

VAKNER

Paour kaezh klasker-bara ! Hag e kav tro da c'hoarzhin gant e baourentez ! N'en deus ket un tamm dilhad dereat war e gein, ha ken goulo eo e gof ma werzhfe e ene d'an diaoul evit un tamm kig-dañvad kriz.

AR FAROUELL

Penaos ! Va ene d'an diaoul evit un tamm kig-dañvad kriz ! Nann, nann, va mignon. En anv ar Werc'hez, e rankfe an tamm kig-dañvad-se bezañ poazh, hag hilienn vat gantañ war ar marc'had. Ma paeen ker, e rankan bezañ servijet !

VAKNER

Ne garfes ket dont da vevel ganin ?

AR FAROUELL

Dont da vevel ganit ! Ha penaos e vefen paeet ?

VAKNER

Paeet mat e vefes. Pemp kant lur ar miz !

AR FAROUELL

Bennozh Doue dit ! Ma rankan gortoz ar pemp kant lur-se, e vin debret a-raok gant al laou.

VAKNER

Debret e vi ganto, pe e chomez da c'hortoz pe ne rez ket. Met bremañ, va faotr, kuit a ziotachoù ! Deus da vevel ganin evit seizh vloaz, pe e troin ar c'hwen a zo war da groc'hen e leoned hag e tighed, ha neuze e vi debret a-zevri-bev.

AR FAROUELL

Mar don debret a-zevri, ne vin ket debret bev.

VAKNER

Ma ! (*O reiñ dezhañ arc'hant.*) Dal ar gwenneion-mañ.

AR FAROUELL

Gwenneion ! Ha d'ober petra e roez din gwenneion ! N'int ket fall da gaout evelato ! (*Lakaat a ran an arc'hant en e c'hodell*).

VAKNER

Ha bremañ, en em werzhed ec'h eus d'an diaoul, hag a erruio d'az kerc'hat pa garo.

AR FAROUELL (*o klask reiñ an arc'hant en-dro*)

Ta, ta, ta ! Dal da wenneion en-dro. N'em eus ket ezhomm anezho ken.

VAKNER

N'o c'hemerin ket avat.

AR FAROUELL

Eo, kemer.

VAKNER

O lakaet ec'h eus ez kodell. Mir anezho !

AR FAROUELL

O zennet em eus eus va godell. Dal anezho !

VAKNER

Emaon o vont da c'hervel daou ziaoul d'az pakañ. He ! He ! Baliol ha Belc'her !

AR FAROUELL

N'em eus ket ezhomm eus Baliol ha n'em eus ket ezhomm eus Belc'her ! Ma teuont amañ e welint pezh n'o deus gwelet biskoazh abaoe ma 'z int diaouled. Ha ma lazhen unan anezho, petra 'vo

lavaret goude ? « Ne welez ket hennezh gant e vlev fuilhet hag e varv hir ? Hennezh en deus lazhet un diaoul ! » Hag e vo graet « Lazh-Diaoul » ac'hanon dre ar barrez !

Daou ziaoul a zeu tre. Ar Faroell a red a bep tu, spouronet.

VAKNER

Baliol ha Belc'her, — kit kuit diouzhtu !

An diaouled a ya kuit.

AR FAROUELL

Penaos ! Aet int kuit ? Ra 'z aint d'an Ifern ! Gwelet ec'h eus o ivinoù ? Bez' e oa un diaoul hag un diaoulez. Me 'oar penaos o anaout : an diaouled o deus kerniel, hag an diaoulezed a zo karnoù givri dezho.

VAKNER

Ne vern, va faotr, deus ganin.

AR FAROUELL

Ma 'z an da vevel ganit, ha deskiñ a ri din penaos gervel Belc'hol ha Balier ?

VAKNER

Deskiñ a rin dit mont da n'eus forzh petra a giri : ki, kazh, logodenn pe razh.

AR FAROUELL

Ur C'hristen o vont da gi, da gazh pe da logodenn ! Nann, nann, me 'garfe mont da c'hwenenn, d'ur c'hwenenn vihan vihan. Neuze eo e lakafen tud a anavezan da zañsal !

VAKNER

Dont a ri, pe ne ri ket ?

AR FAROUELL

Met Vakner, klev 'ta...

VAKNER

Ho ! Ho ! Baliol ha Belc'her !

AR FAROUELL

Vakner, Vakner ! Lez Bapo ha Porc'hell da vont da gousket !

VAKNER

Gra « Aotrou Vakner » ac'hanon, lakepod, ha ra chomo da lagad kleiz peget ouzh seul va zroad dehou, gant *quasi vestigiis nostris insistere*.

AR FAROUELL

Peseurt gregach a zeu gant hemañ ? N'eus forzh, bremañ e rankan bezañ e servijer.

Mont a reont kuit.

PEMPVET TAOLENN

Ar ouel o sevel a ziskouez Fostus en e gambr-studi.

FOSTUS

Bremañ, Fostus, daonet out, ha n'hellez mui bezañ salvet. Petra 'dalv dit neuze soñjal e Doue hag e traoù an Neñv ? A-walc'h, a-walc'h gant ar soñjezonoù-se, na reont nemet kreskiñ da zizesper ! E Belzebub hepken e rankez fiziout. War-raok eta

gant an hent ac'h eus dibabet ! Perak termal ? Petra eo se, o kornal atav em diskouarn : « Lez an achantouriezh ha distro da Zoue ? » Ya, Fostus, da Zoue !... Penaos ?... Ne gar ket ac'hanout ! An Doue a servijez eo c'hoantegezh da galon. D'an Doue-se eo e savin un aoter hag un iliz, ha kinnig a rin dezhañ gwad bugale vihan.

An Ael Mat hag an Drougael en em ziskouez.

AN AEL MAT

Fostus, dilez an arz milliget-se.

FOSTUS

Keuz d'ar pec'hed, pedennoù, pinienn, petra eo nemet avel ?

AN AEL MAT

An avel az kaso, Fostus, d'ar Baradoz !

AN DROUGAEL

Sorc'hennoù, tresoù, huñvreoù nemetken, da zis-trujañ skiant an dud a feiz !

AN AEL MAT

Fostus, soñj en Neñvoù, soñj en eürusted peur-badus !

AN DROUGAEL

Nann, Fostus, soñj en enorioù hag er binvidigezh !
An Aelez a steuz.

FOSTUS

Pinvidigezh ! Rouantelezhioù ar bed a vo din, peogwir e vo Mefistofelez atav em c'hichen. Pe Zoue a c'hell ober droug dit, Fostus ? Bez dispons. Bez

hep arvar. Deus. Mefistofelez, deus da gas din keloù drant a-berzh Lusifer. Ha n'eo ket c'hoazh hanternoz?

Klevout a reer hanternoz o senin, Mefistofelez a zeu tre.

Bremañ, ro din respont da vestr Lusifer.

MEFISTOFELEZ

Servijañ a rin Fostus keit ha ma vevo, ma fell dezhañ gwerzhañ e ene.

FOSTUS

Ha n'eo ket kollet va ene ?

MEFISTOFELEZ

E werzhañ a rankez a-zevri-kaer, dre ul lizher skrivet gant da wad. Setu aze gourc'hemenn Lusifer. Anez, ez an kuit.

FOSTUS

Chom, Mefistofelez. Met lavar din, pe vad a raio va ene d'az mestr ?

MEFISTOFELEZ

Kreskiñ e rouantelezh.

FOSTUS

Hag evit se hepken e tempt ac'hanomp ?

MEFISTOFELEZ

Da skañvaat hor poanioù e kollomp re all.

FOSTUS

Poanioù hoc'h eus eta ?

MEFISTOFELEZ

Poanioù brasoc'h, Fostus, eget ma c'hellfes kompren ! Met lavar din, ne werzhi ket da ene ? Ne vin ket da vevel, da sklav, da reiñ dit kement a c'hellez c'hoantaat, ha muioç'h ?

FOSTUS

Eo, Mefistofelez, kemer va ene.

MEFISTOFELEZ

Neuze, Fostus, toull da vrec'h hep spont, da ouestlañ da Satan, d'an deiz merket, da ene. Hag e vi ken bras ha va mestr (*a-gostez*) evit ur pennad !

FOSTUS (*o sankañ ur gontell en e vrec'h*)

Sell, Mefistofelez, dre garantez evidout, gloazañ a ran va brec'h, ha gant va gwad e ouestlan va ene da Lusifer, mestr ha rener an noz peurbadus ! Sell ! Emañ ar gwad o redek !

MEFISTOFELEZ

N'eo ket a-walc'h. Bremañ e rankez skrivañ.

FOSTUS

Hag a rin. (*O skrivañ*). Met, Mefistofelez, sonnañ a ra ar gwad, ha ne c'hellan ken skrivañ.

MEFISTOFELEZ

Gortoz. Ez an da gerc'hat dit tan d'e deuziñ endro.

Mefistofelez a ya kuit.

FOSTUS

Perak e sonn va gwad ? Nac'h a ra, moarvat,

skrivañ ar gerioù daonet-se ! Perak ne red ket ?
(*O lenn*). « Me, Yann Fostus, doktor, a ro va c'horf
ha va ene... » Amañ on chomet a-sav. Daoust ha
n'eo ket va ene din-me ?... Skrivomp eta.

*Mefistofelez a zeu en-dro, o tegas gantañ ur
podad glaou-bev.*

MEFISTOFELEZ

Amañ 'z eus tan. Deus, Fostus.

FOSTUS

Berañ a ra ar gwad adarre. Bremañ ne vint ket
pell. (*Skrivañ a ra*).

MEFISTOFELEZ (*a-gostez*)

Petra ne rafen ket da gaout e ene ?

FOSTUS

Graet eo. Echu eo al lizher. Fostus, roet ec'h
eus da ene d'an diaoul. (*O sellout ouzh e vrec'h*).
Petra eo se ? Petra 'zo merket war da vrec'h ?
« *Homo, fuge* ». Tec'hout ? Ha da belec'h ? Mar deo
da Zoue, stlapet e vin gantañ en Ifern. (*O sellout
adare*.) Nann, touellet e oan. N'eus netra merket
amañ. « *Homo fuge* ». Ne vern ! Ne vern !

MEFISTOFELEZ (*a-gostez*)

Traoù a gerc'hin da blijout dezhañ !

*Mont a ra kuit, hag e teu en-dro gant diaouled,
hag a laka kurunennoù, bravigoù ha dilhad kaer
dirak Fostus, hag a ya kuit goude.*

FOSTUS

Lavar din, Mefistofelez, petra eo kement-se ?

MEFISTOFELEZ

Netra, nemet da ziskouez dit pezh a c'helli kaout
hiviziken.

FOSTUS

Talvezout a ra neuze mil ene. Setu amañ al lizher.
Gwerzhañ a ran drezañ va c'horf koulz ha va ene.
Rêf e vo dit avat derc'hel d'az promesaoù.

MEFISTOFELEZ

Dre an Ifern ha Lusifer, touiñ a ran seveniñ penn-
da-benn kement a zo merket.

FOSTUS

Neuze, selaou ! (*O lenn*). « War an divizoù da
heul. Unan, Fostus a c'hello bezañ un arc'houere.
Daou, bez' en devo Mefistofelez da vevel. Tri,
Mefistofelez a raio dezhañ hag a zegaso dezhañ ne
vern petra a c'hoantaio. Pevar, bez' e chomo e ti
Fostus hep bezañ gwelet gant den. Pemp, en em
ziskouez a raio da Fostus, ne vern pegoulz hag e
ne vern pe stumm. Me, Yann Fostus, a ro va c'horf
ha va ene da Lusifer, Priñs ar Sav-Heol, ha d'e
gannad Mefistofelez. Hag ez asantañ bezañ kaset
ganto d'an Ifern, a-benn pevar bloaz war-nugent
ac'han, gant m'o devo dalc'het mat d'an divizoù
merket. Sinet ganin, Yann Fostus. »

MEFISTOFELEZ

Al lizher-se a gemerin eta ?

FOSTUS

Kemer, ha gra gantañ pezh a giri ! (*Reiñ a ra al
lizher*).

MEFISTOFELEZ

Ha bremañ, Fotus, ez on da vevel.

FOTUS

Lavar din neuze, pelec'h emañ an Ifern ?

MEFISTOFELEZ

Dindan an Neñv.

FOTUS

Ya, met pelec'h ?

MEFISTOFELEZ

N'en deus na lec'h na ment. E-lec'h m'emaomp
emañ, e-lec'h m'emañ e rankomp bezañ.

FOTUS

Diotachoù !

MEFISTOFELEZ

Gortoz, hag e weli !

FOTUS

Kavout a ra dit e vin daonet ?

MEFISTOFELEZ

Emañ al lizher em dorn. Ha n'ec'h eus ket sinet ?
Ha n'ec'h eus ket roët da ene da Satan ?

FOTUS

Eo, ha va c'horf ivez war ar marc'had ! Petra
vern ? N'on ket sot a-walc'h da grediñ, emichañs,
ez eus poanioù da c'houzañv goude ar marv !
Sorchennoù goullo, koñchoù gwrac'hed kozh !

MEFISTOFELEZ

Ha n'on ket amañ da brouiñ dit ar c'hontrol ? Rak
daonet on, hag emañ en Ifern.

FOTUS

An Ifern ! Mar deo amañ an Ifern, laouen on da
vezañ daonet !

AR OUEL A GOUZEH

EIL LODENN

C'HWECHVET TAOLENN

*Ar ouel o sevel a ziskouez kambr-studi Fostus.
Emañ Fostus ha Mefistofelez o paouez dont e-barzh,
gwisket e-giz beajourion.*

FOSTUS

Tost pevar bloaz warn-ugent ! Hag e teuan en-dro d'ar gêr ! (*O sellout tro-war-dro*). Chomet eo pep tra evel gwechall ! Evel na vije bet netra e-pad an holl amzer-se ! Pevar bloaz warn-ugent o redek ar bed, eus broioù skornet an hanternoz betek broioù an hañv peurbadus ! Pevar bloaz war-ugent ! Nag a dud am eus gwelet, ha me deut-mat hag enoret e pep lec'h ! Kement plijadur a c'hell mab-den tañva am eus tañvaet ! Gwalc'het eo bet va holl c'hoantegezhioù ! Renet em eus, karet em eus, hag ar pep c'hwekañ holl, anavezet em eus ! Penaos neuze, n'on ket bet eürus ? Penaos e fell din neuze atav kaout muioc'h, evel unan a glask beuziñ er gwin e c'hla-c'har, hag a rank evañ, evañ, evañ bepred ! (*O treiñ etrezek Mefistofelez*). Pa sellan ouzh an oabl, keuz am eus d'ar pezh am eus graet. Da villigañ a ran neuze, Mefistofelez. Rak o reiñ din kement levenez a zo er bed, laeret ec'h eus diganin al levenez hep par !

MEFISTOFELEZ

Hag e kav dit, Fostus, eo ken brav-se levenez ar Baradoz ? Kred ac'hanon, n'eo ket ken kaer ha te,

FOSTUS AN DOKTOR DAONET

105

n'eo ket ken kaer hag an disterañ eus an dud a vev war an douar.

FOSTUS

Penaos eta ?

MEFISTOFELEZ

Daoust ha ne voe ket graet ar Baradoz evit an den ? An den neuze a zo gwelloc'h egetañ.

FOSTUS

Mar boe graet evit an den, e voe graet evidon ! A, siwazh din, bremaik em bo keuz !

An Ael Mat hag an Drougael en em ziskouez.

AN AEL MAT

Ya, dit da gaout keuz, Fostus, Doue en devo truez ouzhit.

AN DROUGAEL

Kollet out, Fostus. Doue n'en devo ket truez.

FOSTUS

Piv a hiboud e pleg va skouarn ez on kollet ? Ha pa vefen dek gwech gwashoc'h, Doue a c'hellfe c'hoazh trueziñ ouzhin, m'em befe keuz.

AN DROUGAEL

Gwir eo, met n'ez pezo keuz biken.

An Aelez a steuz.

FOSTUS

Ken kalet eo deut va c'halon, ma n'hellan mui kaout morc'hed ! A-vec'h ma c'hellan distagañ ar ge-riou-mañ : feiz, silvidigezh, baradoz. Dalc'hat emañ o strakal evel ar gurun e-barzh va fenn : « Daonet

out, Fostus ! » Ha dirak va daoulagad e welan kontilli, klezeier, fuzuilhoù, lakaet aze evidon d'en em lazhañ. Ha gwir, en em lazhañ pell 'zo am bije dleet !... Ha padal, perak en em lazhen ? Perak e sankfen evel un digalon en dizesper ? Ar pezh a zo graet a zo graet. Fostus, arabat dit plegañ ! Bras eo an douar, ha meur a dra 'zo c'hoazh na anavezvez ket. Deus, Mefistofelez, va mignon. Respont din, evel m'ec'h eus respontet ken alies : piv en deus graet ar bed ?

MEFISTOFELEZ

Piv ?

FOSTUS

Ya, Mefistofelez, lavar din.

MEFISTOFELEZ

Tevel a rankan.

FOSTUS

Penaos, ne responti ket ! Ret eo dit respont ! Ha n'out ket va mevel, va sklav, a dle ober kement tra a blij din ?

MEFISTOFELEZ

Eo, kement tra ha n'eo ket a-enep hor rouantelezh. Soñj en Ifern, Fostus, rak daonet out !

FOSTUS

Fostus, soñj e Doue, a grouas ar bed !

MEFISTOFELEZ

Lavaret em eus !

Mont a ra kuit.

FOSTUS

Ya, kae kuit, diaoul fallakr, d'az Ifern milliget,

te hag ac'h eus kollet va ene paour ! Siwazh ! Re ziwezhat eo ! Re ziwezhat !

An Ael Mat hag an Drougael en em ziskouez adarre.

AN DROUGAEL

Re ziwezhat !

AN AEL MAT

Morse n'eo re ziwezhat.

AN DROUGAEL

Distro da Zoue, ha drailhet e vi e tammoù gant an diaouled.

AN AEL MAT

Distro da Zoue, ha ne c'hellint netra a-enep dit.
An Aelez a steuz.

FOSTUS

Jezuz-Krist, va Salver, ha saveteiñ a ri ac'hanon ?

SEIZHVET TAOLENN

Da vezañ c'hoariet dirak ar ouel.

ROBIN (o tont tre, ur pikol levr gantañ dindan e gazel).

O, o, o ! Un taol kaer am eus graet. Laeret em eus unan eus levrioù an Doktor Fostus, hag e c'hellin gantañ ober traoù burzhudus. Bremaik e vo gwelet. Meur a unan 'zo er barrez ha na oar ket petra 'zo e gortoz evitañ !

Jakez a zeu tre.

JAKEZ

He, Robin ! Me 'zo bet o klask ac'hanout e-pad

div eur ! Kaset on gant hor mestr da lavarout dit
dout d'e gaout diouzhtu, rak labour a zo d'ober.
Hast afo ma karez. Droug bras a zo ennañ.

ROBIN

Lavar d'ar mestr mont da sutal, pe me ivez a
gavo labour dezhañ da ober hep dale. Ha te, diwall!
Na zeu ket re dost ! Amañ 'z eus ganin peadra da
lakaat ac'hanout da vlejaj.

JAKEZ

Petra 'rez gant al levr-se ? Te 'oar lenn ?

ROBIN

Me 'oar lenn a-walc'h da vont pinvidikoc'h eget
hor mestr pa blijjo din, Jakez.

JAKEZ

Peseurt levr eo hennezh ?

ROBIN

Spontusañ levr a zo bet graet biskoaz e traoñ
an Ifern !

JAKEZ

Gant al levr-se e c'hellez gervel an diaouled ?

ROBIN

Ya, hag ober a bep seurt traoñ all ouzhpenn. Mar
karan e c'hellan mezviañ ac'hanout gant gwin-
ardant e ne vern pe davarn eus ar vro.

JAKEZ

An dra-se a c'hellan ober va-unan.

ROBIN

Anaout a rez Jaketa, da hini gozh, ha n'he deus
mui ezhomm ac'hanout ? Ma ! Gant al levr-mañ, mar
karez, e viot dimezet warc'hoazh.

JAKEZ

O, Robin, va mignon ! Neuze on kontant da reiñ
d'an diaoul bara-kerc'h da zebriñ bemdez betek e
varv.

ROBIN

Met, Jakez, un dra a rankez da ober evidon ivez.
(*O tennañ ur c'hobeled arc'hant eus brennid e
borpant*). Me 'm eus laeret ar c'hobeled-mañ en
davarn bremaik. Dalc'h anezhi betek ma c'houlennin.

JAKEZ (*o kuzhat ar c'hobeled en e chupenn*).

Met, Robin, amañ 'mañ an tavarnour o tont
warnomp !

ROBIN

Bez dimec'h ! Me 'ouezo penaos mont dezhañ gant
va levr !

An tavarnour a zeu tre.

Demat, aotrou tavarnour. Paet oc'h bet, a
gredan, ha paet mat. Deus, Jakez.

AN TAVARNOUR

Deport, va faotr. Arabat mont kuit ken buan.
Moarvat ec'h eus gwelet ur c'hobeled arc'hant hag
a oa em zi n'eus ket pell.

ROBIN

Ur c'hobeled arc'hant ? Jakez, te ac'h eus gwelet
ur c'hobeled arc'hant ? Ma, aotrou tavarnour, ma
kav deoc'h eo me al laer, e c'hellit furchal ac'hanon.

AN TAVARNOUR

Hag a rin.

Furchal a ra Robin.

ROBIN

Petra 'lavarit bremañ ?

AN TAVARNOUR

Me 'garfe lavarout ur ger d'ar paotr-mañ ivez.

An tavarnour a ya war-du Jakez, hag a ro ar c'hobeled da Robin hep bezañ gwelet.

JAKEZ

Ma, aotrou, furchit kement ha ma kirit ! (*An tavarnour a furch anezhañ*). Gwelout a rit ? N'hoc'h eus ket mez h da damall tud onest, hag a varvfe kentoc'h eget ober ul laeroñsi !

AN TAVARNOUR

Emañ va gobeled gant unan ac'hanoc'h.

ROBIN

Hailhon ma 'z oc'h ! Me a zesko deoc'h livañ gevier. Ma a zesko deoc'h. (*O kregiñ ennañ dre e zivskoaz hag ouzh e lakaat da dreñ*). Troit ho kein, pe... (*O reiñ ar c'hobeled da Jakez*).... en anv Belzebub !

AN TAVARNOUR (*oc'h en em zifretañ*)

Alo, alo, petra 'fell dit, lakepod ?

ROBIN

Bremaik e welot petra 'fell din. (*O lenn en e*

levr.) « Sanctobolurum Periphrasticon... » Gortozit aotrou tavarnour. (*O lenn.*) « *Polypragmos Belseboram framanto pacostiphos tostus... Belzebub !* »

*Belzebub a zeu tre hag a zistag taolioù
bzh gant an tri.*

*Redek a reont saouzanet a bep tu. Belzebub
a ya kuit.*

AN TAVARNOUR

O nomine Domini ! Petra ac'h eus graet, Robin ? Pardonit ac'hanon, paotred ! Bremañ e welan mat n'eo ket c'hwi hoc'h eus laeret va gobeled.

JAKEZ

Peccatum peccatorum ! Amañ emañ ho kobeled, tavarnour. (*O reiñ ar c'hobeled dezhañ.*)

ROBIN

Misericordia pro nobis ! Petra 'rin bremañ ? Aotrou an Diaoul, ho pet truez ouzhin, ha ne laerin mui biken hini ebet eus ho levrioù.

Belzebub a zeu tre adarre.

BELZEBUB

Me, hag a wel bemdez roueed hag impalaerion o stouiñ dirazon, lavarout em eus ranket dont, galvet gant seurt lamponed ! Deut on amañ war an avel eus Konstantinopl, netra nemet da gaout tri c'hanfard lous !

ROBIN

Biskoazh kemend-all ! Eus Konstantinopl ! Naon hoc'h eus, emichañs ! Bez' e c'hellit koaniañ e tavar an aotrou-mañ evit c'hwezek real.

BELZEBUB

Evit ober goap din, paotr, e lakaan ac'hanout da vont e korf ur marmouz. Ha te, paotr (*da Jakez*), e korf ur c'hi.

Robin ha Jakez a dec'h spontet diouzh un tu, ha Belzebub a ya kuit diouzh an tu all.

AN TAVARNOUR (*hag a zo chomet sabatuet, azezet war bevññ al leurenn, — o vont kuit en ur sammañ e c'hobeled*)

Krediñ a rafen n'eo ket an diaouled ken fall ha ma lavarer, pa c'hellont resteurel o zraoù d'an dud onest, ha kastizañ al laeron !

EIZHVET TAOLEN

Pa sav ar ouel, emañ Vakner e-unan e-kreiz kambr-studi Fostus,

VAKNER

Me 'gav din emañ va mestr o vont da vervel hep dale, rak roet en deus din e holl vadoù. Ha koulskoude, ma vefe ken tost d'ar marv, ne vefe ket atav oc'h evañ, o festañ hag o ribodal e-touez ar studierion, evel m'emañ oc'h ober d'an eur-mañ endeeun. Souezhet on gantañ. War washaat ez a bemdez. Sell ! Amañ 'maint o tont. Moarvat eo echu ar banvez !

Mont a ra kuit, ha Fostus a zeu tre, gantañ daou studier ha Mefistofelez.

KENTAN STUDIER

Aotrou Doktor Fostus, peogwir e oamp o kaozeal

diwar-benn ar merc'hed, deut eo da soñj dimp penaos an hini goantañ anezho holl, war a lavarer, e oa Helena ar C'hresianez. Ho pet ar vadelezh eta, Aotrou Doktor, da ziskouez dimp an itron gaer-se. Ho trugarekaat a rafemp kalz.

FOTUS

Aotrounez, o vezañ ma karan ac'hanoc'h ha m'on boas atav da ober plijadur d'am mignonned, e tiskouezin deoc'h an itron dispar-se, evel end-eeun ma edo e bleun he yaouankiz.

Skeudenn Helena en em ziskouez.

KENTAN STUDIER

Ne gavan ket a c'herioù da veuliñ he c'hened.

EIL STUDIER

N'eo ket souezh e chomas ar C'hresianed dek vloaz oc'h ober brezel eviti.

KENTAN STUDIER

Ha brémañ m'hon eus gwelet gant hon daoulagad ur burzhud, dereat e vefe mont kuit. Bennozh Doue deoc'h, aotrou. Gloar hag enor deoc'h da virviken.

FOTUS

Kenavo, aotrounez. Ha deuit en-dro dizale.

Ar studierion a ya kuit. An den kozh a zeu tre.

AN DEN KOZH

Doktor Fostus, Doktor Fostus, o ma c'hellfen distreiñ ac'hanout diwar an hent fall ac'h eus dibabet ! Amzer ac'h eus c'hoazh da sellout ouzh

ar Baradoz hag an eürusted peurbadus. Da galon a c'hell teneraat. Daeroù a c'hellez c'hoazh skuilhañ, daeroù war da dorfedoù euzhus, war da bec'hedoù hudur, o deus breinet ha kontammet da ene ! Divent, Fostus, eo trugarez Hor Salver, an hini a ro e gig hag e wad da saveteiñ an holl bec'herion.

FOSTUS

Pelec'h emacout, Fostus ? Ha petra ac'h eus graet ? Daonet out, Fostus, daonet ! Dizesper ha marv ! An Ifern a c'houlenn e breizh ha gant mouezh ar gurun e lavar dit : « Deus, Fostus, echu eo ! » Ya, echu e vo bremaik.

Mefistofelez a ro dezhañ ur gontell.

AN DEN KOZH

Gortoz, Fostus, gortoz, a-raok en em lazhañ ! Gwelout a ran un ael a-zioc'h da benn, gantañ ul lestr karget a c'hras prizius, ha darev d'he silañ e-barzh da galon. Goulenn truez eta. Kas kuit an dizesper.

FOSTUS

Va mignon, da gomzoù a ra vad d'am ene kaezh. Lez ac'hanon da soñjal ur pennadig c'hoazh em pec'hedoù.

AN DEN KOZH

Mont a ran, Fostus, mont a ran glac'haret. Diskaret out, siwazh, kaset da get gant an dizesper.

An den kozh a ya kuit.

FOSTUS

Pelec'h emañ an druez ? Kenz am eus d'am pec'hed. Hag aet eo pep spi diouzhin koulskoude.

An Ifern hag ar Barados a stourm em bruched ! Da bellaat ar marv, petra ne rafen ket !

MEFISTOFELEZ

Trubard ! Din-me eo da ene ! Disentet ec'h eus ouzh va mestr Lusifer. Lavar ur ger muioc'h, ha drailhañ a ran da gorf.

FOSTUS

Klev, Mefistofelez. Plegañ a ran. Goulenn a ran pardon ouzhit hag ouzh da vestr. Ma ne gredez ket, prest on da sinañ gant va gwad adarre al lizher am eus graet gwechall.

MEFISTOFELEZ

Gra neuze, ha buan, gant aon na c'hoarvezfe c'hoazh gwashoc'h ganit.

FOSTUS

Hag ouzhpenn, da bediñ a ran da gastizañ an den kozh-se, en deus kredet dont betek amañ d'am c'huzuliañ fall.

MEFISTOFELEZ

Bras eo e feiz. N'hellan netra a-enep e ene. Met pezh a c'hellin ouzh e gorf a rin sur mat.

FOSTUS

Un dra all, va mevel karet, a c'houlennin diganit. An Helena-se, am eus damwelet bremaik, me a garfe he c'haout em c'hichen, ma c'hellin ankounac'haat gwelloc'h va stad, ma vo aesoc'h din chom feal da Lusifer.

MEFISTOFELEZ

Da c'hoant, Fostus, en dra-mañ evel e pep tra,
a vo graet.

An den kozh a zeu tre adarre.

AN DEN KOZH

Fostus, Fostus, den daonet ha fallakr, serrañ a rez
da ene ouzh ar c'hras. Hep dale pell, siwazh, e vi
barnet.

Diaouled a zeu tre hag a grog en den kozh.

AN DEN KOZH

Emañ Satan o vont da voureviañ va c'horf. An
tan-se eo a amprouo va feiz. Va feiz, Ifern divalav,
a vezo trec'h ! Sellit, diaouled lorc'hus, an aelez o
vousc'hoarzhin din. It kuit, rak mont a ran davet
va Doue !

*En em ziframmañ a ra a-dre skilfoñ an
diaouled hag ar ouel a gouezh.*

DEKVET TAOLENN

*Da vezañ c'hoariet dirak ar ouel. Vakner hag ar
marc'heger a zeu tre.*

VAKNER

Nann, nann, nann. pa lavaran dit n'emañ ket va
marc'h da werzhañ !

AR MARC'HEGER

Ne glevit ket, aotrou ? Kaset em eus ganin pemp
mil lur da brenañ ho march.

VAKNER

Re varc'had-mat eo. Ma werzhañ anezhañ, e
rankan kaout c'hwec'h mil lur.

AR MARC'HEGER

Siwazh, aotrou, n'em eus ket. Ha koulskoude
c'hoant am eus da gaout ho marc'h. Ha lavaret
hoc'h eus bremaik n'ho poa ken ezhomm anezhañ.
Perak ne fell ket deoc'h e werzhañ ?

VAKNER

Ar pemp mil lur a zo ganit ?

AR MARC'HEGER (*o tennañ arc'hant eus e c'hodell*).

Amañ emaint, aotrou.

VAKNER (*o kemer an arc'hant*)

Ma ! peogwir out ur paotr onest, hag ec'h eus ur
wreg ha bugale, ar marc'h a zo dit. Va mevel a roio
anezhañ dit pa giri. Met un dra a rankez klevout
da gentañ : arabat mont en dour gant al loen-se.

AR MARC'HEGER

Penaos, n'hellan ket reiñ dezhañ dour da evañ ?

VAKNER

Ro dezhañ dour da evañ kement ha ma kiri. Met
arabat, a lavaran, kas anezhañ e-barzh an dour. Pa
gavi ur c'hleuz pe ur wazh-dour dirazout, lak
anezhañ da lammat dreist pe da vont e-biou.
Mod all out kollet.

AR MARC'HEGER

Soñj am bo, aotrou. Ha bremañ, ez an da gerc'hat
va marc'h. Kenavo.

Ar marc'heger a ya kuit.

VAKNER

Peogwir eo bet roet ar marc'h-se gant an diaoul,
koulz eo din e werzhañ, hag echuiñ diouzhtu gant
an diaouled hag an diaoulerezh. Kerkent ha ma vo
marv va mestr Fotus, — ha ne bado ket pell bre-
mañ, — ez in kuit eus ar vro-mañ hag e prenin ur
maner gant e arc'hant. Neuze avat e vin un aotrou
bras.

*Mefistofelez a laka e benn er-maez en tu
dehou eus al leurenn.*

MEFISTOFELEZ

A gav dit, lakepod ?

Kuzhat a ra e benn diouzhtu.

VAKNER (o sellout tro-war-dro).

A gav din ? Piv en deus komzet ?

*Mont a ra en tu dehou. Mefistofelez a laka e
benn er-maez en tu kleiz.*

MEFISTOFELEZ

Teuziñ a raio da vadoù, evel m'eo teuzet ar pemp
mil lur ac'h eus bet evit da varc'h.

Kuzhat a ra e benn diouzhtu adarre.

VAKNER (o vont en tu kleiz)

Hola ! Hola ! Piv 'zo aze ?... N'eus den ! Huñ-
vreal a ran... Teuziñ a raio da vadoù evel m'eo
teuzet ar pemp mil lur am eus bet ! (O furchal en e

*c'hodell, e-lec'h m'en deus lakaet e arc'hant, hag o
tennañ un dornadig plouz er-maez.) Harz al laer !
Harz al laer ! Hennezh a oa en em glevet gant an
diaoul da laerezh va marc'h diganin ! Harz al laer !*

*Mont a ra kuit en ur redek. Ar marc'heger
a zeu tre dre an tu all, gleb-leil hag o leñvañ.*

AR MARC'HEGER

He ! He ! Lavaret en doa din koulskoude ! Met
evel un azen ma 'z on, n'em eus ket selaouet outañ !
Lavaret en doa din : arabat mont en dour gant ar
marc'h-se. Ha me, o krediñ en doa graet goap din,
pe e oa ur perzh burzhudus bennak gant al loen,
kentañ tra am eus graet eo lammat war e gein, ha
yao d'ar stank a zo e-kichen an iliz ! Ne oan ket
a-vec'h e-kreiz ar stank, ma 'z eo aet va loen da
netra, ha me 'm eus en em gavet a-c'haoliad war
un torchad kolo, ha n'ouzon dare penaos n'on ket
bet beuzet. Met me 'zo o vont da glask an hini en
deus gwerzhet ar marc'h din, ha me am bo va femp
mil lur en-dro, me am bo va femp mil lur, pe...

Vakner a zeu tre.

VAKNER

Ha, amañ 'mañ al laer !

AR MARC'HEGER

Laer ! Laer ! Pemp mil lur, pemp mil lur evit
un torchad kolo !

VAKNER

Laer ! Laer ! Kaerañ marc'h 'zo er vro evit ur
guchennig plouz !

AR MARC'HEGER

Ro din va femp mil lur !

VAKNER (*o tistagañ ur palvad dezhañ*)

Dal da bemp mil lur !

*En em gannañ a reont, hag an eil o reded
warlec'h egile, ez eont kuit. O c'hlevout a
reer oc'h en em gannañ c'hoazh ur pennad
e tu ar c'hoariva.*

NAVET TAOLENN

*Ar ouel a sav. Emañ Fostus en e gambr-studi gant
daou skolaer kozh.*

FOSTUS

Siwazh, aotrounez !

KENTAN SKOLAER

Petra a c'hoarvez gant Fostus ?

FOSTUS

Siwazh, va mignon kozh, ma vijen chomet ga-
neoc'h amañ, em bije hir amzer c'hoazh da vevañ.
Bremañ avat a rankan mervel da viken ! Sellit !
Ne zeu ket ? N'emañ ket o tont ?

EIL SKOLAER

Petra 'lavar Fostus ?

KENTAN SKOLAER

'M eus aon eo aet klañv e spered dre vezañ re
e-unan.

EIL SKOLAER

Neuze ez eus medisined hag a c'hell e bareañ.

(*Da Fostus.*) Peseurt droug en deus Fostus, peseurt
kleñved ?

FOSTUS

Kleñved ar pec'hed marvel, en deus breinet va
c'horf ha va ene.

KENTAN SKOLAER

Sellit ouzh an neñv, Fostus. Aze ez eus konfort
evit an holl.

FOSTUS

Evidon n'eus ket. An naer a demptas Eva a
c'hell bezañ pardonet, met Fostus, eñ, ne c'hell ket,
Aotrounez, klevit ac'hanon, m'ho ped, ha n'ho pet
ket aon rak va c'homzoù. Va anazevet hoc'h eus
amañ gwechall, d'an amzer ma vezen ganeoc'h o
studiañ. C'hwek e kavan soñjal en amzer-se. Ha
koulskoude, aotrounez, e karfen bezañ chomet atav
dizesk, hep bezañ digoret levr biskoazh. Ar burzhu-
dou am eus graet a zo brudet dre ar bed holl, hag
en abeg dezho end-eeun em eus kollet ar bed holl,
hag an Neñv, kador an Aotrou Doue, rouantelezh
ar re eürus, bro al levenez peurbad. Hag e rankan
chom en Ifern da viken, en Ifern..., ya..., da viken !...
Va mignoned, petra a c'hoarvezo gant Fostus, en
Ifern, da viken ?

EIL SKOLAER

Galvit an Aotrou Doue, Fostus.

FOSTUS

An Aotrou Doue ! An Aotrou Doue am eus nac'het !
An Aotrou Doue am eus graet fae warnañ e pep
giz ! Gouelañ a rafen, met an diaoul a zalc'h war
va daeroù. Skuilhañ a rafen va gwad, pa n'on ket
evit gouelañ ! Va buhez ha va ene ! O..., derc'hel

a ra war va zeod. Me 'garfe sevel va daouarn. Met sellit, derc'hel a ra va divrec'h !

KENTAN SKOLAER

Piv, Fostus ?

FOSTUS

* Mefistofelez ! Aotrounez, gwerzhet em eus va ene dezhañ, hag ac'hano e teue va holl c'halloud !

EIL SKOLAER

Doùe ra viro !

FOSTUS

Doùe ra viro, ya ! Met Fostus en deus graet an torfed-se. Evit kaout plijadur e-pad pevar bloaz warn-ugent em eus kollet ar blijadur hag al levenez a bad bepred. Skrivet em eus ul lizher, sinet gant va gwad. Echu eo ! Deut eo ar c'houlz merket, hag emañ o tont d'am c'herc'hat.

KENTAN SKOLAER

Perak n'hoc'h eus ket komzet dimp a-raok ? Amzer hor bije bet da bediñ.

FOSTUS

Alies em eus soñjet hen ober. Met an diaoul a ginnige drailhañ va c'horf kement gwech ma venegen anv Doue. Ha bremañ eo re ziwezhat. It kuit, aotrounez, gant aon na varvfe'h ivez.

EIL SKOLAER

Petra ne rafemp ket evit saveteiñ Fostus ?

FOSTUS

Na gomzit ket ac'hanon. It kuit, va mignoned kaezh.

KENTAN SKOLAER

Doùe a roio din nerzh. Chom a rin.

EIL SKOLAER

Nann, deomp en tu all, da bediñ evitañ.

FOSTUS

Ya, pedit evidon, pedit. Ha ne vern pe drouz a glevit, na zeuit ket amañ. Rak netra n'hell mui va saveteiñ.

KENTAN SKOLAER

Ped ivez, Fostus. Bras eo trugarez Doue.

FOSTUS

Doùe d'ho pinnigo, aotrounez, evit ho madelezh em c'henver. Ma vevan c'hoazh warc'hoazh vintin, ez in d'ho kwelout. Ma ne ran ket, neuze e vin en Ifern.

AN DAOU SKOLAER

Doùe d'ho pinnigo, Fostus.

Mont a reont kuit. An horolaj a sko unnek taol.

FOSTUS

A, Fostus, n'ec'h eus mui bremañ nemet un eur da vevañ, ha goude, bezañ daonet da viken. Cho-mit a sav, stered a dro atav en oabl, ma na vo mui a amzer, ma na zeuiñ ket hanternoz. Heol, lagad kaer ar bed, sav, ma vezo deiz bepred. Pe neuze, ra vo an eur-mañ ur bloavezh, pe ur miz, pe ur sizhun, pe un devezh, dit da c'hallout kaout keuz, ha da vezañ salvet ! Kerzhit goustad, goustad, kezeg an noz ! Bepred e tro ar stered. Redek a ra an amzer.

Skein a raio an horolaj. Dont a raio an diaoul, ha Fostus a vo daonet. O, me 'fell din lammat betek va Doue ! — piv a zalc'h ac'hanon ? — O, sellit, sellit, gwad ar C'hrist en oabl o fiverañ. Gant un dakenn, un dakennig hepken e vefen salvet ! A Krist ! — Nann, nann, na rog ket va c'halon pa lavaran anv ar C'hrist, anv va Doue ! E c'hervel a fell din ! A, Satan, truez ! — Pelec'h emañ ? Ne welan ken ! A aze emañ, aze emañ ar C'hrist ! Astenn a ra din e zivrec'h !... E zremm a zo kounnaret ! Menezioù, deuit, deuit, kouezhit war va fenn, d'am c'huzhat ma c'hellin tec'hout diouzh kounnar Doue ! Nann, nann ! O ma vefe un islonk en douar ! Ne zigoro ket ! Ne roio ket herberc'h din. O stered, c'hwia rene en oabl pa voen ganet, stered hoc'h eus graet an holl vad hag an holl zroug a zo bet em buhez, grit ma vezin kuzhet e-kreiz ar goabrenn-se, a dremen warnoc'h, ma vo teuzet va c'horf en aer ha ma c'hello va ene kaezh sevel betek an Neñv !

An horolaj a sko an hanter-eur.

Un hanter-eur ! Bremaik e vo echu ! O Doue, ma ne fell ket deoc'h va degemer, da vihanañ, lakait un termen d'am poanioù ! Ha n'hoc'h eus ket skuilhet ho kwad evidon ivez ? Ra chomin en Ifern mil vloaz, milmilion vloaz, gant ma vezin salvet en diwezh ! Ha n'eus fin ebet da boanioù an eneoù daonet ? Perak hoc'h eus roet din un ene ? Perak eo divarvel an ene hoc'h eus roet din ? O, ma vefen ul loen ! Eürus eo al loened ! Pa varvont, ez int kaset da get, ha ne van spered ebet war o lerc'h da c'houzañv ! Milliget ra vo ar gerent o deus roet din ar vuhez ! Nann, milliget ra vezin va-unan ! Milliget ra vo Satan, en deus laeret diganin eürusted an Neñv !

An horolaj a sko hanternoz.

O, skein a ra, skein a ra ! va c'horf, ra vezi koazhet, beuzet en ul latar, pe kaset e vi d'an Ifern !

Kurun ha luc'hed.

Va ene, ra vezi skuilhet e takennoùigoù dister, da gouezhañ er mor bras, 'lec'h ne vi ket kavet !

Diaouled a zeu tra.

Doue, Doue ! Na sell ket ouzhin ken ferv ! Nae-red euzhus, va lezit c'hoazh ur pennad ! Ifern, na zigoro ket da javedoù spontus ! Na zeu ket, Satan ! Me 'zevo va levrioù ! — A, Mefistofelez !

Sammet eo gant an diaouled hag ar ouel a gouezh.

HERRI GHÈON

TORFED
AR
FRER
JUNIPER

Troet gant JAKEZ RIOU

C'HOARIERION :

AR FRER JUNIPER.

AR FRER GOULAOUIG.

UR C'HOUER *eus brq Ombria, en Italia.*

TORFED AR FRER JUNIPER

Unan eus al lochennoùigoù edo o chom enno kenvreudeur sant Fransez, e kompezenn Asiz, en dro d'ar Porsionkul. Un nor, en tu kleiz. Skiñvier talfaset. Ur picherad dour. En tu dehou, ur gwele raden. Ar breur Goulaouig a zo gourvezet war ar gwele-se ; troet eo gantañ e gein ; kousket eo.

Ar frer Juniper, o tont, a zoug gant doujañs ha gant evezh bras ur plad pri kuzhet gant ur pastell eus e sae.

JUNIPER

Me eo ar frer Juniper, unan eus frered Fransez, an disterañ a bell, bihan e spered, bihan e furnez, ha n'eus ket en e benn daou wennegad a skiant prenet. En em dennañ a ran ar gwellañ ma c'hellan, ha, pa zeu din ur menoz bennak eus diavaez va spered, e kredan atav, e gwir pe e gaou, eo bet degaset din eus baradoz an Aotrou Doue... hag atav e sentan ouzh va menozioù. Klevit : an deiz all e teuas din ur soñj... (*Tevel a ra ha c'hoarzh'n goude*) a a a a a ! (*O tiskouez e blad.*) Un den d'an nebeutañ en devo plijadur, ar paour kaezh breur a zo aze gourvezet ar war gwele raden, treut evel un askell-groc'hen ha ken tanav ha palm va dorn. Hag ur menoz hag a zegas eürusted da galon ur breur ne dle ket bezañ ur menoz fall. (*Sel-lout a ra ouzh ar frer Goulaouig.*) Kousket eo. (*E fri er plad.*) Hem ! Hem !... O madelezh an Aotrou Doue ! Ur c'hwez vat a zeu diouzh ar plad-se... ken plijadurus eo ma lakaio an heol da barañ e kalon va breur Goulaouig ! Me a sello outañ o te-

brin. An dra-se a vo va gopr evit vá foan. N'eus netra par da levenez ur breur da silañ levenez e kalon ur breur all. Ha, dre se, e welin sklaer, pe mat pe fall e oa ar menoz a zo bet degaset din. (*Tostaat a ra ouzh ar frer Goulaouig.*) Hola ! hola ! frer Goulaouig !

GOULAOUIG

Ha c'hwi an hini eo, frer Juniper ?

JUNIPER

Me an hini eo. Poent dihanañ. Nadoz an heol a vo graet ganti bremaik tro an horolaj ha deuet eo mare lein.

GOULAOUIG (*o tihunañ*)

Mare lein ?

JUNIPER

Ya ! Trec'het eo ar c'hleñved ha war wellaat emac'h, gwelout a ran. Diouerin a rafec'h ho lein ? Padal evit dont a-benn eus ar c'hleñved ez eo ret deoc'h debriñ ha debriñ mat. A-raok mont diouzh ar gêr, hon tad ha breur Fransez en deus kemennet din soursial ouzhoc'h e-keñt ma vije bet o veajiñ, hag urzh hoc'h eus da sentiñ ouzhin. O foetan hent dalc'hmata, amañ, ahont e Bro-C'hall, e Bro-Spagn, en Douarou Santel... hag o febrin predou divare, ho stomok ne gav ket e gont.

Er vro-mañ, evit deomp kestañ hon tammig bara pemdeziek eus un toull-dor d'egile, an dud a zo boazet da reiñ, hemañ ur vi d'al lun, hennezh un tamm formaj d'ar meurzh, hennezh all a roio d'ar merc'her ur skouarn koulun soubinelle... ha d'ar gwener un draen pesk eus ar re gaerañ. Bep sizhun d'an hevelep deiz, e vez an hevelep pred, hag ar stomok a zo deuet da c'houzout vat e vicher. Boazet

eo. Degas a ran deoc'h eta, ar pezh a c'houlenn ho stomok. It war ho koazez, hag ouzh taol, frer Goulaouig.

GOULAOUIG

Sentiñ a ran neuze. (*Mont a ra war e goazez.*) Petra a zegasit din, frer Juniper ?

JUNIPER

Penaos ? N'ouzoc'h ket ? Ha n'hoc'h eus ket lavaret din dec'h ar c'hoant bras ho poa da zebriñ un troad pemoc'h ?

GOULAOUIG

Un troad pemoc'h ? Klevit ! Ya, ur c'hoant direizh am eus bet. Urzh ar frer Fransez, avat...

JUNIPER

Reolennoù an urzh n'int ket bet graet evit ur frer klañv. Asa ! grit cher vat ! Degaset em eus deoc'h un troad pemoc'h suilhet dispar. Sellit. (*Dizoleiñ a ra e blad*). Ne blij ket deoc'h ? Ma ! poan gollet e vo bet... Me va-unan am eus suilhet anezhañ.

GOULAOUIG

Eo, plijout a ra din. Re e plij din zoken, gwelloc'h e vije bet din gwaskañ war c'hoant direizh va stomok. Da vihanañ, en ur zebriñ, e poaniñ da gaout plijadur an nebeutañ ma c'hellin.

JUNIPER

Ma ne gemerit ket plijadur, ne ziazezo ket mat ar pred. En anv ho stomok, ho preur, a zo o c'houlenn anezhañ, hag en anv ar sentidigezh, e roan urzh deoc'h da gemer plijadur en ur zebriñ an troad

pemoc'h-se. Ma ! Mont a ra yen e-keit ma chomomp da gontañ. Debrit, frer Goulaouig ; me a sello ouzhoc'h. (*Lakaat a ra dezhañ ar plad war e varlenn; azezañ a ra war ur skaoñ; dirazañ, ar frer Goulaouig a zebr*). C'hwez fall a zo gantañ ?

GOULAOUIG

N'eus ket... n'eus ket...

JUNIPER

N'eo ket poazhet mat ?

GOULAOUIG

O ! poazhet mat eo.

JUNIPER

Perak eta, e rit geizoù o tebriñ anezhañ ?

GOULAOUIG

Geizoù a ran en diavaez.. abalamour em eus droug ouzhin va-unan o kavout anezhañ ker mat all. Em c'hof avat...

JUNIPER (*o c'hoarzhin*)

A a a a a a a a !

GOULAOUIG (*o paouez debriñ*)

Nann... nann... n'eo ket dleet din.

JUNIPER

Kendalc'hit, va breurig, ha chomit sioul ! Difenn a ran deoc'h rannañ ur gomz ken. Etre daou vegad e lavarot : « An Aotrou Doue a zo mat ». Livirit en ho spered ma ne fell ket deoc'h lavarout gant ho kenou.

GOULAOUIG

Mat ! (*Debriñ a ra ha lavarout*). An Aotrou Doue a zo mat !

JUNIPER (*o c'hoarzhin*)

A a a a a a !

GOULAOUIG

An Aotrou Doue a zo mat. (*Dont a ra dezhañ ar paz*).

JUNIPER (*O tiskargañ dezhañ da evañ*)

Evit ! Arabat deoc'h en em vougañ ! 'c'heller ket debriñ ha komz war ar memes tro. Gortozit ! Me a veulo an Aotrou Doue evidoc'h. (*Uhel e vouezh hag o taneal ar frer Goulaouig da bep begad*). An Aotrou Doue a zo mat... — Mat eo an Aotrou Doue en deus krouet al loen pemoc'h... — Mat eo an Aotrou Doue en deus krouet ar pemoc'h gant treid hag a zo deomp da zebrin... — Mat eo an Aotrou Doue en deus roet d'ar frer Juniper an tan evit o suilhañ hag an tu d'ober anezho skañv ha tener... evit pareañ stomok ar frer Goulaouig. Ha dre ar memes taol, hilliget dezhañ e deod. — Mat eo an Aotrou Doue.. (*Ur pennad. Klask a ra ur frazenn all da lavarout*).

GOULAOUIG (*laouen*)

O ! e c'hellit lavarout, frer Juniper. Pell 'zo n'em eus ket debret gant ur galon ken digor. Ya, ar galon a zo digor mat... an troad suilhet a zo mat... hag an Aotrou Doue a zo gwelloc'h c'hoazh.

JUNIPER (*o choarzhin*)

Gloar da Zoue ! Gwelout a ran ar yec'hed o livrinañ ho tivjod. An troad-se en deus nevesaet ho kwad. Arabat deoc'h lezel un disterañ en ho tilerc'h.

GOULAOUIG

O ! bremañ ! Pa emañ gantañ... ne ziskrogin ket. Gwelout a rit, sentiñ a ran... ha sentiñ a rin... betek an askorn.

JUNIPER

Betek an askorn... betek an askorn ! Ma oufec'h va breur klañv, al levenez a gouezh bremañ em c'halon, eus baradoz an Aotrou Doue. (*Ur pennad*).

GOULAOUIG (*hep diskregiñ*)

Livirit din, frer Juniper : eus pelec'h e teu an troad burzhudus-mañ ? Ret e vo din va-unan, kerkent ha ma vin deuet da vale en-dro, mont da druga-rekaat ar c'hristen madelezhuz en deus roet anezhañ deoc'h. Eus pelec'h e teu 'ta ?

JUNIPER

Eus pelec'h ? O ! n'eus forzh eus pelec'h, va breur Goulaouig.

GOULAOUIG

C'hoant am eus da c'houzout.

JUNIPER

Dont a ra... dont a ra... eus ul loen pevar-zroadek.

GOULAOUIG

Sur-a-walc'h. Piv eo perc'henn an aneval ?

JUNIPER

N'ouzon ket re vat.

GOULAOUIG

O ! penaos ?

JUNIPER

Selaouit 'ta ! Bremañ e c'hellan anzav ouzhoc'h, rak ar blijadur hoc'h eus bet a ziskouez din em eus graet mat. Edon o vale a-dreuz ar parkeier, hag dre ma kerzhen, ho c'hoant a hope em spered : « Frer Juniper, debriñ a rafen gant plijadur un troad pemoc'h... » Ne oan ket evit distagañ va soñj diouzh ho c'hoant... Hag edon o vont klañv. « Frer Juniper, debriñ a rafen gant plijadur un troad pemoc'h. » Ur pemoc'h a oa er park, o turiat gant e vin ur bern delioù sec'h dindan ur wezenn derv... Neuze... em eus dispaket va c'hontell... — ha setu !

GOULAOUIG

Setu petra ?

JUNIPER

Setu em eus troc'het unan eus e baviou. Souezhet marv eo chomet da gentañ ha n'en deus lavaret grik. Degaset em eus an tamm ganin ha poazhet anezhañ.

GOULAOUIG

Hep goulenn aotre digant an den ?

JUNIPER

Ne oa den er park. Pemoc'h an Aotrou Doue e oa, ha lakaet gant an Aotrou Doue war an hent... ha feiz !...

GOULAOUIG

O ! frer Juniper !

JUNIPER

Ar pemoc'h en deus skrijet diwezhatoc'h... Gouzout a ran moarvat ez eo laouen gant ar pezh a zo bet graet dezhañ, hag en em gavout a ra a-du ganin-me.

GOULAOUIG

O ! o ! en anv hon tad santel Fransez ! N'ho poa ket aotre ebet da gemer un troad diwar goust ar pemoc'h kentañ hoc'h eus kavet, va breurig.

JUNIPER

A gred deoc'h ? Me a grede din. Setu en em gavit gwall-nec'het gant nebeut a dra.

GOULAOUIG

It buan ! redit, frer Juniper ! Klaskit ar pemoc'h hag e berc'henn ha, war ho taoulin, goulennit pardon diganto !

JUNIPER

Pardon evit petra ?... ha digant piv ?... digant ar pemoc'h ?

GOULAOUIG

Digant ar perc'henn — ha digant ar pemoc'h zoken. Hastit afo !

JUNIPER

Hastañ... hastañ ! N'ouzon perak em eus da hastañ buan, ar moc'h a zo bet krouet gant treid evit... evit ma...

GOULAOUIG

It !

JUNIPER

Mont a ran... peogwir e fell deoc'h. N'ouzon ket ervat peseurt pardon goulenn diganto, pa em eus troc'het an troad evit yec'hed ur frer. Me a lavaro bennozh Doue d'an den ha bennozh Doue d'ar pemoc'h... Ha goude... (*Klevout a reer un den o c'harmin er-maez ; frer Juniper a selaou*).

KOUER

Hola ! hola ! hola !

JUNIPER

Petra 'c'hoarvez ?

KOUER

Hola va zroad ! hola, va gar ! Kent e oan stummet ken brav hag e valeen ken kaer. Bremañ e vin kamm betek fin va buhez... evit da virviken ! hola ! hola ! hola !

Petra 'c'hoarvez ? (*Digeriñ a ra an nor ; sellout a ra*). Ur c'houer... Deuit tre.

KOUER (*o tont*)

Truez ouzhin va frered kaezh ! N'on ket evit mont mui ! Aotre a roit din da azezañ ? Kouezhañ a ran diouzh va sav... Kamm on. (*Azezañ a ra war ur skaoñ*).

JUNIPER

Penaos eta ?

KOUER

Ya, va frered kaezh, kollet em eus ur c'har.

JUNIPER

Pe hini ?

KOUER

Hini va loen paour. — O ! va breudeur kaezh, an hini bravañ a oa er c'hraou, kuilh ha reut-tenn e groc'hen... livrin e-giz ar goulou-deiz ha flour e vlevenn evel ur bolozenn. Hag e karen anezhañ kement ma santan e boan em c'horf... O ! va zroad ! O ! va gar ! N'hoc'h eus ket gwelet anezhañ, aze, en un tu bennak ?

JUNIPER

Petra ?

KOUER

An troad... ar gar... troad va femoc'h... Hola ! hola !

JUNIPER (*o tirollañ da c'hoarzhin*)

A a a a a ! — A a a a a ! — A a a a a !

KOUER

C'hoarzhin a rit, va frerig ? N'eus ket da c'hoarzhin, avat.

JUNIPER

Eo eo ! (*o c'hoarzhin*). A a a a a ! — A a a a a !

KOUER

Ne gredit ket ac'hanon 'ta ? Ha kredin a ra deoc'h emañ o tisplegañ gevier ?

JUNIPER

N'eo ket.. n'eo ket (*o c'hoarzhin*). A a a a a !

KOUER (*d'ar breur Goulaouig*)

Klasket em eus anezhañ e kement korn... ha kavet em eus anezhañ stouet war e bav mognet, o wic'hal, o tiroc'hal, hep gallout anavezout e vestr nemet gant e lost... o treiñ hag en em skoulmañ evel ma vije bet an tan ennañ... e gof en e wad... en ur stad truezus!... Ha gant ar gwad aet da goll, setu e kollan ivez ur walenn gwadigennoù, ha marteze ouzhpenn.

JUNIPER

Gwell a se... A a a a a !

KOUER

Ah ! mont a raio droug ennon... Gwelout a reer mat ne oa ket deoc'h al loen.

JUNIPER

Ar c'hontrol, va den mat. C'hoarzhin a rafen an hanter muioc'h ma vije bet din al loen... A a a a a !
Pa oufec'h... Dañsal a rafec'h gant ar blijadur.

KOUER

Me, c'hoarzhin ?

JUNIPER

C'hoarzhin a rafec'h.

KOUER

Abalamour eo bet troc'het ur pav d'am pemoc'h ?

JUNIPER

Just !

KOUER

Ya, moarvat.

JUNIPER

Selaouit, hag arabat bezañ ken trist-se ! (*Ur pennad*). Me, frer Juniper, keneil d'an tad santel Fransez, me eo an hini en deus troc'het pav ar pemoc'h gant ar gontell-mañ.

KOUER

Hola ! hola ! (*D'ar frer Goulaouig*). Ha gwir eo ?

GOULAOUIG

Gwir eo, va den mat. Un dra divalav en deus graet ar frer Juniper. Ha troad ho pemoc'h emañ o peurechuiñ debrin anezhañ. Pardonit din ! (*Dis-kouez a ra e blad*).

KOUER

Hola ! hola !

JUNIPER (*laouen*)

Perak e c'harmit ken kreñv ? Me eo an hini en deus troc'het an troad.

KOUER

Hag en em gavout a ra c'hoazh ((*Droug ennañ*))
Laer ! amprevan ! loen brein !

JUNIPER

Arabat deoc'h kounnariñ. — N'hoc'h eus ket komprenet... Ne vefec'h ket evit mirout da c'hoarzhin pa oufec'h...

KOUER

Ha gouzout petra ? N'ouzon ket perak e c'hoarzhit gant ur pav mac'hagnet.

JUNIPER

Selaouit !

KOUER

Ha selaou petra ?

JUNIPER

Ret eo deoc'h gouzout... ha din displegan deoc'h. Azezit ! (*Ur pennad*) Ar frer Goulaouig a zo aet e stomok da fall muioc'h eget e dreid en ur birc'hiriñ war hentoù ar bed... ha, peogwir e stomok a c'houlenne un troad pemoc'h tener... a a a ! setu em eus troc'het an hini kentañ am eus kavet war va hent... hag eo degouezhet, va den mat, dre ur c'hras vras a-berzh an Aotrou Doue, e oa an troad-se hini ho pemoc'h... Klevout a rit ? (*C'hoarzhin a ra.*)

KOUER (*o sevel, droug ennañ adarre*)

Amprevan !... diaoul ! ar gwashañ diaoul a-douez

an diaouled ! Ha dindan gwiskamant ur manac'h hag a vev diwar an aluzon ! Mil mallozh ! A ! fiziañs am bo c'hoazh en ur manac'h. Ar venec'h-se a ra an neuz da vezañ paour evit ober droug d'an dud kaezh. Penaos e chomfent bev ma n'eo ket dre laeroñsi ? A ! amprevan ! a diaoul ! Va zroad !... va zroad !... er plad-se !... o ! askornouigoù bihan ! Laer ! torgedour ! muntre ! lazher ! lazher treid-moc'h !

JUNIPER

O la ! o la ! Ar c'homzoù-se n'int ket komzoù dereat... ar fallañ tra eo kounnariñ, hag ur pec'hed bras eo da vezañ kofesaet hep koll amzer... Rak, ma tegouezhfe deoc'h mervel gant un taol-gwad, feiz, n'ouzon ket petra a c'hoarvezfe ganeoc'h. Asa ! asa ! n'hoc'h eus ket klevet mat.

KOUER

N'on ket bouzar emichañs.

JUNIPER

N'hoc'h eus ket komprenet.

KOUER

Ha krediñ a ra deoc'h on un azen ?

JUNIPER

Nann ! nann ! — Met...

KOUER

N'eo ket gwir, marteze ?

JUNIPER

Gwir petra ?

KOUER

Eo bet mac'hagnet va femoc'h... ganeoc'h... gant ho kontell ?

JUNIPER

Eo.

KOUER

A ! loen brein !

JUNIPER

Pa lavaran deoc'h e oa evit brasañ mad... — klañv eo ar frerig Goulaouig... — hag en deus ezhomm eus treid moc'h evit pareañ e stomok... — hag eo bet krouet ar moc'h evit an holl dud... — hag ar pezh a zo d'an holl dud, rak hini ebet ac'hanomp ne c'hell krouiñ an disterañ tra... — hag an holl dud, war an douar a zo breudeur ha c'hoarezed... — hag eo dleet deoc'h en em gavout, rak an troad pemoc'h-se en deus graet plijadur kenañ da stomok ho preur. N'eo ket gwir ?

KOUER

A ! amprevan ! a ! an diot anezhañ ! a ! penn azen. Hag o klask lakaat ac'hanon da c'hoarzhin ! — A ! diaoul milliget, ker e kousto dit. (*O kregiñ en ur skañ*). Gortoz ma torrin dit ur pav ivez. Na c'hoarzh ket ! na c'hoarzh mui ! pe..

JUNIPER

Mat ! Gouelañ a rin. Ret e vo din gouelañ, ma ne c'hoarzhit ket evel ma eo dleet ober evit ar joa en deus graet an Aotrou Doue da unan eus e grouadurion... en ur ober implij ac'hanoc'h muioc'h eget ac'hanon... Rak ar pemoc'h-se a oa bet roet deoc'h da virout, ha c'hwi an hini en deus soursiet outañ, maget anezhañ... padal me n'em eus graet nemet...

KOUER

Diot eo... da stagañ !

JUNIPER (*e barr al levenez*)

Ah ! va breur bihan, an Aotrou Doue a zo mat !

KOUER

Ne welan ket penaos.

JUNIPER

Ma lez ar c'hleñved da gouezhañ war an dud, ez eo evit kaout digarez da zegas ar pare dezho en-dro.

KOUER

Ya, moarvat !

JUNIPER

Evit teneraat kalon o breudeur.

KOUER

Me am eus ur galon dir.

JUNIPER

Hag en deus hadet, plantet ha lakaet war dachenn ar bed kement tra hag a fiñv, kement tra difiñv ha kement tra all, end-eeun evit o fareañ.

KOUER

Koulskoude...

JUNIPER

Hag a ra d'an dud yac'h evel doc'h hag evel don-me gounit meritoù gant kleñvedoù ar re all.

KOUER

Evit ar meritoù..

JUNIPER

Hag en deus roet dezho da virout an holl draoù

mat am eus lavaret deoc'h evit sikour o breudeur en o ezhommoù.

KOUER

Kompren a ran...

JUNIPER

Setu, va den mat, va breur, an Aotrou Doue en deus roet ar pemoc'h-se deoc'h da virout...

KOUER

Ker eo koustet din.

JUNIPER

Hag en deus lakaet anezhañ war va hent...

KOUER

Siwazh din !

JUNIPER

Ha me 'zo sur, c'hwi hoc'h eus dibabet anezhañ gant ho kalon hag ho madelezh kristen, dibabet a-douez ho moc'h all — an hini kuilhañ, an hini kaerañ, an hini muiañ karet — evit pareañ ar frer Goulaouig.

KOUER

N'eo ket gwir... n'eo ket gwir... n'em eus graet dibab ebet.

JUNIPER

Eo ! eo ! (o tiskouez ar frer Goulaouig). Sellit outañ ! Paour kaezh breur, un dudi eo gwelout anezhañ bremañ ker koant hag ur boked-mae, — hag e oa deud amañ, pladet ha drouklivet, evel ur fiezenn en he boest... hag e stomok, ker figus a-raok, en em glev gantañ bremañ eus ar gwellañ. Abalamour deoc'h... abalamour d'ho troad. (E barr al

levenez). Livirit 'ta, oc'h un den digalon ha ne blij ket deoc'h gwelout ar frer Goulaouig o pareañ. Livirit 'ta ho pije nac'het ouzhin ho pemoc'h mar em bije goulennet anezhañ diganeoc'h, ha miret ouzh ho preur da vezañ yac'h ha pare ? Livirit 'ta e kavit kasaus gwelout anezhañ kel livrin ? Ho pemoc'h a lamm gant plijadur o soñjal er baredigezh-se. Mar en deus bet poan, ar paour kaezh loen — ar pezh n'ouzon ket — ne vezo ket bet poan gollet. Hag an troad a dalvez deomp war an douar, a dalvezo deoc'h e-barzh an neiv. — Gloar da Zoue ! gloar da zoue ! C'hoarzhomp ! korollomp !... Pokomp an eil d'egile... Me a zo breur deoc'h ha c'hwi a zo breur din. A a a a ! (Pokat a ra d'ar c'houer.)

KOUER (souezhet-marv hag an dour en e lagad)

Hem ! hem ! frer Juniper, graet ho pije din c'hoarzhin ma ne vijen ket bet o ouelañ. — Hem ! hem ! kavout a radin emañ o ouelañ ha n'ouzon ket perak... (Sec'hañ a ra e zaeloù). Mar deo gwir, hervez ma livirit, en deus an troad-se degaset ar yec'hed d'ar frer Goulaouig, n'em eus ket a geuz dezhañ. N'em boa ket soñjet c'hoazh, daoust ma vez lennet an aviel er gêr, ur wech bep ar mare, ez omp breudeur evit mat... ha ne soñjen ket kennebeut emañ an holl draoù eeunet ken brav gant an Aotrou Doue, ma vez gounezet en tu-mañ ar pezh a vez kollet en tu-se. Ar gentel hoc'h eus desket din a dalvez troad va faour kaezh loen.

JUNIPER

Ac'hanta ! Setu aze komzoù kristen.

KOUER (goude ur pennad-prederiañ)

Nann, gouzout a rit ?... Nann, n'eo ket a-walc'h

c'hoazh. Divinit ar pezh emañ o vont d'ober ? O vont da ziwardañ al loen kaezh emañ, ha ne zalc'hin evidon nemet ar gwad evit ober ar gwadigennoù... ar peurrest, klevout a rit ?... a vo d'ar Vreuriezh.

JUNIPER

Bravo ! bravo ! pa lavaran deoc'h eo mat an Aotrou Doue.

KOUER

An Aotrou Doue a zo mat...

GOULAOUIG (d'ar frer Juniper)

Ya, madelezhus eo an Aotrou Doue a ra din tennañ gounidigezh eus ho torfed. Hogen, ne gred ket din, va breurig, e roio meuleudi deoc'h evit an doare ober.

Ar frer Fransez, goude ma vo distro d'ar gêr, a zisplego deomp an dra-se, hervez lezenn an Aotrou Doue. Krediñ a ra din e lavaro deoc'h, a-raok kemer hiviziken un dra bennak diwar goust an nesañ, goulenñ digantañ e ali.

KOUER

N'en em chalit ket ganin ! An dra-se a ra plijadur din ha va femoc'h a zo deoc'h penn-kil-ha-troad.

GOULAOUIG

Plijadur a ra deoc'h bremañ. Kenteliet oc'h bet avat, gant ar frer Juniper. Setu aze ur c'hañs ha n'eo ket bet roet d'an holl.

ECHU.

TAOLENN

	Pajenn
<i>An div zremm, gant Langleiz</i>	5
<i>E-tal ar poull, gant Y.-V. Perrot</i>	39
<i>An dakenn dour, gant Jarl Priel</i>	57
<i>Fostus an doktor daonet, gant Roparz Hemon</i> (diwar Chr. Marlowe)	79
<i>Torfed ar frer Juniper, gant Herri Gheon (troet</i> <i>gant Jakez Riou)</i>	127

PRIZ: 45 Lur